

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 12 (677)

LIETUVOS MOKSLO TARYBOS PRANEŠIMAS

Lietuvos tyrėjai vadovaus tarptautiniam tinklui

Lietuvos
mokslo
taryba

Europos bendradarbiavimo iniciatyva mokslo ir technologijų srityje COST ketveriems metams patvirtino 40 naujų COST veiklų, tarp jų – antrą kartą COST istorijoje – Lietuvos tyrėjų pasiūlytą projektą. Vytauto Didžiojo universitetas vadovaus tarptautinio tyrėjų tinklo veiklai migracijos ir religijų įvairovės tema. COST veiklos yra tarpdisciplininiai tyrėjų tinklai jų pasirinktomis ir mokslinius interesus atitinkančiomis temomis. Inicijuodami COST veiklą, tyrėjai pasiūlo temą, kuri atveria galimybes pritraukti kolegas Europoje ir už jos ribų ir ateityje rasti bendriems moksliniams tyrimams. Lietuvos mokslo taryba administruoja Lietuvos dalyvavimą COST.

Projekte „Sujungiant migracijos ir religijų įvairovės teorines bei praktines problemas“ (angl. „Connecting Theory and Practical Issues of Migration and Religious Diversity, COREnet“ dalyvauja tyrėjai iš 19 valstybių, tarp kurių yra Europos Sąjungos šalys, Jungtinės Amerikos Valstijos, Pietų Afrikos Respublika, Norvegija, Serbija, Šiaurės Makedonija. Tinklo veikla skirta sutelkti tyrėjus ir gauti naujų mokslo žinių, keistis jomis ir akademinę patirtimi, stiprinti gebėjimus, įtraukiant naują mokslininkų kartą, siekiant analizuoti išaugusią migraciją į Europą ir jos vaidmenį religijų įvairovei bei vykdyti galimų sprendimų paieškas.

„COREnet“ tyrėjų tinklui vadovaus Vytauto Didžiojo universiteto Politikos mokslų ir diplomacijos bei Socialinių mokslų fakultetų profesorė Milda Ališauskienė: „Tinklo veikla siekiame padėti mažinti atskirtį tarp Europos šalių ir jų viduje, siūlydami naujus metodus, kurie papildytų turimas mokslines žinias apie migraciją ir religijų įvairovę, religijų tyrimus ir teologines išvalgas apie migrantų ir pabėgėlių būklę.“ Tyrėjai rengs

bendras publikacijas, organizuos temines vasaros stovyklas doktorantams. Numatyta specializuota veikla su socialiniais partneriais, tarp jų ir žiniasklaida, siekiant mažinti su migracija ir religijų įvairove susijusius stereotipus. Lietuvos mokslininkai gali dalyvauti trimis būdais: prisijungti prie patvirtintų COST veiklų, inicijuoti naują COST veiklą arba tapti COST ekspertais.

Birželio pabaigoje bus paskelbti naujų COST veiklų susitarimo memorandumai (MoU). Juose skelbiama informacija yra būtina, pildant paraišką pagal Lietuvos mokslo tarybos nuolatinį kvietimą teikti paraiškas dalyvauti COST veikloje. Paraiškos naujoms veikloms inicijuoti pagal tarptautinį COST kvietimą priimamos iki spalio 29 d.

COST (angl. *European Cooperation in Science and Technology*) yra ilgiausiai gyvuojanti tarpvyriausybiniu bendradarbiavimu mokslo ir technologijų srityje grįsta Europos šalių iniciatyva, kuria nuo 1971 m. skatinami tyrėjų tinklai. COST veikloje dalyvauja 39 valstybės. Šiuo metu vykdoma apie 250 COST veiklų. *Parengė Giedrė Kojelytė* ■

Prof. akademikas
Vladas Algirdas Bumelis (žr. 4 p.)

ŠIAME NUMERYJE

Lietuvos universitetų tarptautiniai ryšiai stiprėja

● 1 p.

Kas bando iš visuomenės išstumti prigimtines vertybes?

● 1 p.

Sąjūdžio iniciatyvinės grupės kreipimasis

● 2 p.

VGTU (VILNIUS TECH) atsinaujina

● 2, 4 p.

Lietuvos Respublikos Seimo pranešimai

● 3, 5 p.

Nauji Lietuvos mokslininkų atradimai

● 4 p.

Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos pranešimai

● 5 p.

Alkoholizmas tebėra viena didžiausių visuomenės piktžaidžių

● 6, 7 p.

Didžiųjų netekčių pamokos literatūroje ir visuomenėje

● 7, 8 p.

Jaunųjų tyrėjų darbai

● 8 p.

Iškilių asmenybių galerijoje

● 9, 10 p.

Parodos

● 11, 12 p.

VISUOMENĖS AKTUALIJOS

MANO MIESTĄ NUBAUDĖ DIEVAS

Vilius Kavaliauskas

Dešinėje – 1905 metais susibūrusi komisija Vilniaus savivaldai kurti. Miestelėnų teisės buvo vienas svarbiausių pirmosios revoliucijos iškovojoimų. Priekinėje eilėje lyg sėdi Petras Vileišis,

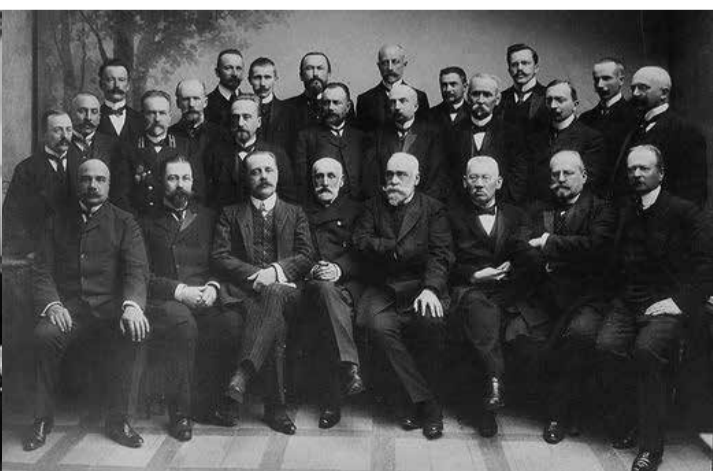
mums kūręs šviesų, gražų, demokratišką ir lietuvišką Vilnių.

Kairėje nuotraukoje – tie, kurie jau pasityčiojo iš miestelėnų, paniekinę jų pastangas turėti istorines aikštes, Čiurlionio koncertų salę ir Nacionalinį stadioną. Mainais žada degtinės upes ir kanapių iliuziją. Mums pa-

siūlė dar ir spalvingą suoliuką, ant kurio irgi sėdės tik jie patys. Biologijoje tokius vadina invazine rūšimi, iš smalsumo atsivežta iš svetur. Tai lyg Sosnovskio barščiai, su kuriais siejo viltis, o dabar nežino, kaip išnaikinti. *Šaltinis: Pozicija.org* ■

Vilniaus valdžia – 2021

Vilniaus valdžios kūrėjai – 1905

Naujas neapykantos kurstymo etalonas

Dr. Rimantas Jonas Dagys

Nors valdantieji kukliai nereagavo į savo bendražygės ir save krikščione kartais vadinančios europarlamentarės Aušros Maldeikienės komentarą, bet ši tyla yra iškalbingesnė už kalbas. Taigi mums Europos Parlamente atstovaujanti moteriškė pareiškė: „Tie tradicinių šeimų gynėjai (įskaitant juos remiančius kardinolus, vyskupus, kunigus ir zakristijonus) yra primityvūs ir gašlūs. Visa ta jų tradicija tėra labai mažo protelio žmogaus mėgavimasis bent svajonėse apie seksą... Kai užaugi tarp alkoholikų, nematei knygų ir mokykloje net prievokimo be klaidos parašyti neišmokai,

tai taip ir gaunasi.“

Ne, tai ne neveiksnaus žmogaus žodžiai, tai mūsų (?) atstovo pratrūkės, jos manymu, tiesos žodis. Juk ji prieš tai su bendražygiais Rasa Juknevičiene, Andriumi Kubiliumi ir kitais Briuselyje paaukojo Lietuvą LGBTQ ideologijai.

„Tradiciškai“ mąstančių žmonių manymu, jau pats pasisakymas vertas įstatymų numatytos atsakomybės, tačiau ne tai svarbiausia. Svarbiausia, kad nėra iš esmės jokios kitos demokratijos tiesų mokančios valdančiųjų reakcijos. Įsivaizduokite, jeigu ką panašaus apie savo oponentus būtų pasakę „Didžiojo šeimų maršo dalyviai“. Dabar juk nėra konservatorių lyderių „principingų“

pasmerkimų ar liberalių lyderių triukšmingų kalbų apie pavojų demokratijai. Kitomis naujienomis smarkiai užsiėmusi komentatorių armija televizijos ekranuose, internetuose ir radijo imtuvuose nenustojančiai mus, tamsuolius, auklėjančių „moralinių autoritetų“ ar save „ekspertais“ vadinančių vertintojų. Galų gale tyli ir su smurtu viešoje aplinkoje kovojančios (?) institucijos. Tai akivaizdus dvejojų standartų praktikos Lietuvos viešojoje politikoje pavyzdys. Manau, kad turime naują tolerancijos ir neapykantos kurstymo etaloną, prieš kurį nublanksta daugelio viešai pasmerktų šnekos.

Kodėl? Todėl, kad jiems visiems patinka, kas pasakytą! Žodis – ne žvirblis, jis pa-

leistas. Toliau jį galima bus plėtoti, gal šiek tiek padoresne forma, dar vėliau jį naudoti kaip teisybę, o toliau galima perrašyti net istoriją bei taisyti įstatymus. Juk ne veltui LGBT ideologiją Gabrielius Landsbergis prilygino Kovo 11-osios idealams. Šis scenarijus nėra kas nors nauja. Tai įprasta komunizmo puoselėtojų. Taip dažnai buvo perrašoma istorija. Taip mėginamos perkeisti Europos Sąjungos vertybės. Ar dar liko abejonių, kas mūsų laukia, jeigu toliau ši valdžia darys, ką nori? Nemanau, kad Lietuvos žmonės pasiduos tam. *Autorių yra Krikščionių sąjungos pirmininkas. Šaltinis: Laikmetis, 2021 06 14*

Jo Ekscelencijai Lietuvos Respublikos Prezidentui Gitanui Nausėdai Lietuvos Respublikos Seimui Lietuvos Respublikos patriotinėms partijoms

Sąjūdžio iniciatyvinės grupės įkūrimo minėjimo mitingo PAREIŠKIMAS

2021 06 03

Minėdami Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio iniciatyvinės grupės įkūrimo sukaktį, prisimindami Sąjūdžio idealus ir principus, reaguodami į šiandienos iššūkius, aktualijas ir problemas, **PAREIŠKIAME:**

Dabartinės valdančiosios koalicijos daugumos politika iš esmės prieštarauja svarbiausiems Sąjūdžio siekiams – žodžio ir saviraiškos laisvei, Tautos suverenitetui ir pilietinei savivaldai. Dvejopi standartai skirtingoms pasaulėžiūrų stovykloms tariamai antidiskriminaciniams ir neapykantos prevencijos įstatymais, suverenių valstybinių galių parceliavimas viršvalstybinėms institucijoms, piliečių galių

uzurpavimas, varžant referendumų iniciatyvas, atsisakant žemiausio lygio savivaldos ir visuomenės atstovų teismuose, kišeninės žiniasklaidos (LRT) išlaikymas iš priverstinių piliečių mokesčių laidoja Sąjūdžio iškovojimus.

Kėsinimasis į valstybės pagrindus – prigimtine šeimą, valstybinę kalbą ir tautinę tapatybę per dirbtinių šeimų pakaitalų kūrimą, atsivėrimą pasaulio perėjūnams ir teritorinių rezervatų steigimą kitakalbiam Lietuvos piliečiams skatina tautinį ir pilietinį pasipriešinimą, artėjantį prie taško, nuo kurio grįžti bus labai sunku.

KVIEČIAME:

Lietuvos Respublikos Seimo partijų va-

dovus jau dabar pradėti dialogą su visuomene, organizuojant garbingas ir atviras diskusijas nacionalinio transliuotojo eteryje, taip pat – gyvai rajonų centruose, aktualiais visuomenei klausimais.

Incijuoti referendumus dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos santykio su tarptautiniais teisės aktais nustatymo, Tarptautinio migracijos pakto persvarstymo, sprendimo dėl lyčiai neutralaus Partnerystės įstatymo, Stambulo konvencijos svarstymo, realaus pilietinio referendumo iniciatyvai būtinų sąlygų palengvinimo.

Panaikinti diskriminacinę „neapykantos nusikaltimų“ sąvoką, ideologines „lytinės

orientacijos“ ir „lyties tapatybės“ sąvokas visuose Lietuvos teisės dokumentuose.

Pataisyti LRT veiklą reglamentuojančius įstatymus taip, kad finansavimas iš privalomųjų piliečių mokesčių būtų pakeistas savanorišku abonentinu mokesčiu.

Atsisakyti Lietuvos piliečių rezervatų ar getų idėjų.

Jei Seime vis dėlto būtų priimti gyvybiniams Tautos interesams priešingi įstatymai, prašome Jo Ekscelenciją Prezidentą juos vetuoti.

Lietuvos patriotines partijas kviečiame jungtis į vieną politinę organizaciją iki artimiausių rinkimų.

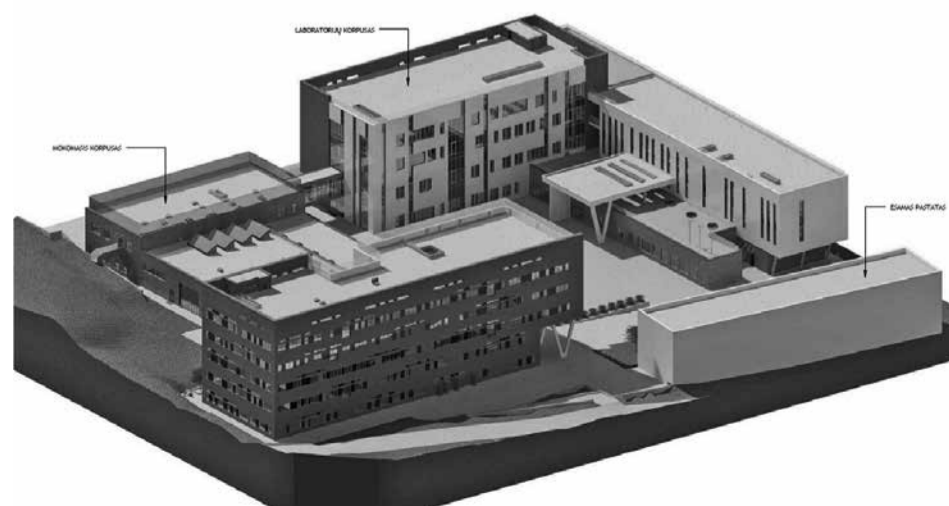
LIETUVOS UNIVERSITETUOSE

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS ATSINAUJINA

2022 m. pabaigoje Vilniaus Gedimino technikos universiteto (VILNIUS TECH) pastatų kompleksas Saulėtekyje pasipildys. Plytinės gatvėje kyla nauji Mechanikos, Elektronikos ir Transporto inžinerijos fakultetų mokomasis ir laboratorinis korpusai, o iki tol fakultetams naudoti pastatai J. Basanavičiaus g. 28, Naugarduko g. 41, Vytenio g. 20 ir 22 bus perduoti šią vasarą vyksiančių viešųjų el. aukcionų metu.

Studentų miestelio koncepcija įgyvendinama pagal pasaulinę praktiką

„Naujame laboratorijų korpuse įsikurs trijų fakultetų mokslo ir mokomosios laboratorijos, aprūpintos modernia elektroninių, mechaninių ir transporto sistemų bei jų medžiagų tyrimo įranga. Mokomasis korpusas bus pritaikytas studijų reikmėms – jame bus šiuolaikiškos auditorijos, fakultetų katedrų

Būsimų pastatų Saulėtekyje vizualizacija

patalpos, bendruomenei skirtos poilsio ir laisvalaikio zonos. Laboratorijų korpuso bendrasis plotas sieks 8525 kv. m, o moko-

mojo korpuso – 9154 kv. m. Abiejų korpusų statybos darbus atliekė viešojo tarptautinio konkurso laimėtojas AB „Panevėžio statybos

trestas“. Bendra statybos darbų vertė su PVM yra 32 mln. eurų“, – pasakoja VILNIUS TECH kancleris Arūnas Komka.

Šiuo metu VILNIUS TECH pastatai išdėstyti įvairiose, viena nuo kitos nutolusiose Vilniaus vietose: Elektronikos fakultetas įsikūręs Naugarduko g. ir Vytenio g. sankirtoje, Mechanikos fakultetas – J. Basanavičiaus g., o Transporto inžinerijos fakultetas – Plytinės ir J. Basanavičiaus gatvėse.

Siekiant gerinti mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų bazės kokybę, yra tikslinga sekti geriausių užsienio universitetų pavyzdžiu – sukcentruoti pastatus ir laboratorijas studentų miestelyje, kur būtų sudarytos sąlygos efektyviai vykdyti studijų ir mokslinių tyrimų procesus.

„Minėtų fakultetų vykdomi moksliniai tyrimai ir studijos tarpusavyje yra glaudžiai susiję. Dalis dėstytojų dirba visuose fakultetuose, o studentai, rengdami savo kursinius

■ Nukelta į 4 p.

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

Ar reikia laukti ketverius metus?

Jonas Jasaitis

Prieš kurį laiką daug kam įstrigo Ingridos Šimonytės sviesta frazė, skambėjusi maždaug taip: „Jeigu jums nepatinka ši valdžia, po ketverių metų galėsite išrinkti kitą.“ Atseit, mes valdžioje esame teisėtai, pasinaudoję politine pauze. Visuomenės balsas esąs svarbus tik iki rinkimų. Todėl su didžiuliu įniršiu valdantieji sutiko visuomenės iškeltą reikalavimą, kad išrinktieji periodiškai atsiskaitytų rinkėjams. Paaiškėjus, kad išrinktasis nesusidoroja su savo pareigomis, būtina numatyti galimybę jį atšaukti, kadencijai nepasibaigus. Pirmiausia visuomenei buvo meluojama aiškiant, kad tokios praktikos nėra nėra jokioje demokratinėje valstybėje. Buvo kartojamos frazės apie laisvą išrinktojo mandatą, kai išrinktasis perbėga į kitą ideologinę stovyklą arba net ima elgtis priešingai, nei buvo įsipareigojęs rinkėjams, nes: rinkimams pasibaigus, jie – nebereikalingi.

Rinkimai ar saviapgaulė?

Praėję Seimo rinkimai vyko itin sudėtingoje aplinkoje. Piliečių apsisprendimą labiausiai lemia jų informuotumas, žinios apie kandidatus, galimybė užmegzti bent kiek artimesnį kontaktą tarp rinkėjų ir kandidatų. Svarbus ne išorinis kandidato įvaizdis, bet išsami informacija apie jo kompetenciją ir patirtį. Tik tada atsiranda galimybių išskirti jį iš kitų.

Tačiau per praėjusius rinkimus tokių galimybių neturėjo nei rinkėjai, nei kandidatai. Daug kur įvyko tik vienintelis, neretai net neprisistačiusios žiniasklaidos kampanijos surengtas susitikimas su rinkėjais, kurio tikslas nė kiek nepriminė rinkėjų informavimo, bet buvo panašus į kažkokį primityvų egzaminą. Antai renginio vedėja klausia, kas buvo pirmasis Lietuvos Respublikos Prezidentas. Ne visi kandidatai geba atsakyti, bet pasigirsta ir teisingas atsakymas. Vedėja apibendrinama pateikia auditorijai klaidingą atsakymą, bet šios klaidos nėra kam ištaisyti. Tačiau susirinkusiems tai net neįdomu, nes juk rengiamasi ne Prezidento rinkimams. Žmonės tikėjosi išgirsti kandidatų siekius, o tam renginyje laiko nebeliko.

Rinkimai vyko kylant antrajai pandemijos bangai. Dauguma žmonių į tokius susitikimus net nevaikščiojo, bijodami parsinešti užkratą. Faktiškai nebuvo galimybių rengti kandidatų susitikimų nei rinkiminėse apylinkėse, nei bendruomenėse, nei darbo kolektyvuose. Didžioji visuomenės dalis nuolat pabrėžia, kad „politika nesidomi“, nors dažnas jų net nesugeba paaiškinti, ką ši sąvoka reiškia, kurias mūsų gyvenimo sritis ji apima. Dažnas išgirstame, kad nuo piliečių valios čia niekas nepriklauso, atseit, valdys „tie patys“. Kaip tik todėl ir matome nuolat mažėjantį rinkėjų dalyvavimą visų lygių rinkimuose, gal tik išskyrus Prezidento.

Kokią prasmę galėjo turėti partijų parengti lankstinukai, kandidatų nuotraukos ar net jų biografijos, jei, vos spėjus jas iškabinti, kažkas imdavo linksmintis lenktyniaudami, kas greičiau jas nuplėš? Apie kandidatų ir rinkėjų dialogo galimybę nebuvo nė kalbos. Bandymai rašyti į vietinę spaudą arba pasisakyti per vietinę televiziją buvo smarkiai apmokestinti ir apriboti tų, kuriems šie žiniasklaidos šaltiniai priklauso. Bet kodėl našta mokėti už rinkėjų informavimą ar kandidatų diskusijos paviešinimą užkraunama kandidatams, o ne pačioms rinkiminėms apygardoms? Kai už puslapio apimties tekstą laikraštyje arba kelių minučių reportažą vietinėje televizijoje pasiūloma sumokėti gana nemažas sumas, neretai net viršijančias kandidato mėnesinės algos dydį, kas gali pretenduoti naudotis tokiais informacijos šaltiniais? Bet gal čia ir prasideda korupcijos formavimosi prielaidos: investuojai savo šeimos pinigus, tikėdamasis juo susigrąžinti (tik įdomu, kaip?), arba ieškai „rėmėjų“, kurie tavo reklamą apmokės, pareikalavdami jiems naudingų paslaugų (bet ką tai gali reikšti)?

Negalintieji švaistytis stambiomis savireklamos sumomis arba neturintys rėmėjų, kuriems netrukus tektų atsilyginti, lieka nežinomi rinkėjams. Įprastinėmis bendravimo sąlygomis dar galima pasiekti rinkėjus ir juos informuoti be jokios savireklamos, lankantis jų gyvenvietėse arba darbovietėse. Bet pandemijos metu tokių galimybių nėra. Todėl akivaizdu, kad ne reklaminis, o **informacinis rinkėjų supažindinimas tikrai turėtų būti pačios valstybės pareiga**. Visa rinkimų

kampanija iškart taptų efektyvesnė ir švaresnė. Ko reikia, kad turėtume būtent tokią rinkimų kampaniją, kai rinkėjų sąmonėje varžytųsi ne kandidatų portretai, ne reklaminiai, jokių žinių rinkėjams neteikiantys „klipai“ ir „plakatai“, bet kandidatų programos, atskleidžiančios jų siekius stiprinti valstybę, o pats rinkėjas spręstų, už kurį atiduoti savo balsą? Kad nebūtų balsuojama už tą sąrašo dalyvį, į kurį pataikys užsimerkus įbestas pirštas.

Kiek nepriklausomybės dar mums liko?

Labai ilgai gyvenome, valdomi svetimųjų. Mes dar neišmokome gerbti **savo įstatymo**. Okupacinių režimų „įstatymai“ niekaip negalėjo tapti mūsų savastimi. Demagogija, sklindanti iš tribūnų ir tarnaujanti svetimiesiems, įžūliai meluojanti to laikotarpio žiniasklaida paliko labai gilius randus mąstysenoje. Ir nors nuo to laikotarpio jau praėjo daugiau kaip trys dešimtmečiai, visa tai dar slepia mus pačius ir vis dar perduodama vaikams, tarp kurių – ir balsuojantys pirmą kartą.

Pirmųjų rinkimų, surengtų atkūrus nepriklausomybę, viltys išblėso dėl „prichvatizacijos“, vis naujų korupcijos apraiškų, dalies darbdavių visiško nesiskaitymo su darbuotojais, absurdiškų reglamentų gausa, dėl dar labiau suvešėjusios biurokratijos, kai besimezgantis ryšys tarp piliečių ir valstybės suardomas, net nespėjęs susiformuoti. Valstybės išteklius niokojanti emigracija, neracionaliai naudojamos ar tiesiog švaistomos valstybės lėšos, milžinišku greičiu auganti valstybės skola, valstybės suverenų galių perdavinėjimas svetimoms („tarptautinėms“) institucijoms, savarankiškos monetarinės politikos praradimas vis dažniau verčia klausiti, kiek 1990 metais atkurtos nepriklausomybės likučių dar turime. Ar visuomenė, ypač jos jaunoji karta, dar suvokia, ką šiandieniam pasaulyje reiškia valstybės nepriklausomybė, valstybinė kalba, o svarbiausia – prigimtinių dorovinių tautos vertybių sistema, kuri dabar apšaukta kaip beviltiškai atsilikusi nuo mūsų laikmečio ir gal net... amorali? Kaip kitaip galima įvertinti vis įžulesnius bandymus šeimą išvadinti nelygybės ir net smurto šaltiniu.

Kai rinkėjui paliekamas tik televizorius

Praėję rinkimai vyko įžūliausios informacinės blokados sąlygomis. Pristatyti rinkėjams galėjo tik tie, kuriuos atrinko televizijos programų vadybininkai. Sugrįžome į laikus, kai balsuojama už „parinktus ir išrinktus“ kandidatus. Būtent taip buvo apibūdinama sovietinė „rinkimų“ sistema, kai jų rezultatų ir prognozuoti nereikėjo: kas įrašytas biuleteniuse, tas ir išrinktas. Bet ir mūsų ekranuose nuolat šmėžavo tie patys portretai, girdėjosi tos pačios pavardės ir tos pačios, iškilmingai pavadintos sisteminėmis, „partijos“. Kitaip kaip kabutėse šios sąvokos Lietuvoje įvardinti neįmanoma – nė viena „sisteminė partija“ neatitinka jos pavadinimo. Pagal dabartinę deklaruojamą ideologiją visoms tinka vienas bendras pavadinimas – pseudoliberalai. Tai reiškia, kad visos šios grupuotės neturi jokios ideologijos.

Politinė partija visada atstovauja tik kuriai nors konkrečiai socialinei grupei ir niekada negali pretenduoti atstovauti visai pilietinei tautai. Lietuvoje jau seniai nebeliko nė vienos partijos, kurios pavadinimas atitiktų jos ideologiją. Seniai nebeturime nei konservatorių, nei socialdemokratų, nei krikdemų. Neturime ir liberalų, tiesiogine šios sąvokos prasme. Niekur pasaulyje liberalai nelaiškomi dešiniaisiais, visur juos matome kairiajame sparne. Jei mūsų liberalai dedasi dešiniaisiais, tenka pripažinti, kad jie tikrai nesivadovauja liberalizmo ideologija.

Klasikinių politinių partijų užuomazgas matome tik tarp pravardžiuojamų nesisteminėmis. Centristai ir tautininkai, kurių Lietuvai dabar labiausiai reikia, iš viešosios erdvės valdančiųjų stumiami visa valdžios struktūrų jėga. Socialdemokratinio judėjimo užuomazgos formuojasi tik atskirų jos narių veikloje ir vis tinkamo pavadinimo nesurandančioje „valstiečių–žaliųjų“ grupėje, tačiau iki tokios krypties partijos jų laukia dar gana ilgas kelias. (*Tęsinys – kitame numeryje*)

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Ar Moldova pasirengusi demokratinėms permainoms? Seimo Europos reikalų komiteto pirmininko pavaduotoja dr. Laima Andrikienė su Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos (ETPA) misija išvyko į Moldovą. Šios ETPA misijos tikslas – įvertinti Moldovos pasirengimą liepos 11 d. vykstantiems priešlaikiniam parlamentui rinkimams. Delegacijos sudėtyje – Austrijos, Italijos, Nyderlandų, Prancūzijos atstovai ir Lietuvos atstovė, ETPA viceprezidentė L. Andrikienė.

„2020 m. lapkričio mėnesį Moldovos Prezidente buvo išrinkta Maja Sandu (Maia Sandu), jos inauguracija įvyko prieš pusmetį. Prezidentės M. Sandu programos prioritetai – teismų sistemos reforma, kova su korupcija, sveikatos sistemos reforma ir kt. Prezidentė tikisi, kad priešlaikiniai parlamento rinkimai įgalins suformuoti reformoms palankią ir politinę valią jas įvykdyti turinčią daugumą parlamente. Tačiau visi suprantame, kad dabar sprendimai – tautos, piliečių rankose“, – prieš išvykdama į Moldovą sakė L. Andrikienė.

„Dvių dienų misijos Kišiniove metu laukia intensyvi programa: susitikimai su politinių partijų lyderiais ir rinkimų kampanijų vadovais, šalies vadovais, pilietinės visuomenės organizacijų atstovais, Moldovoje dirbančiais Europos Sąjungos valstybių diplomatais, Europos Tarybos ir ESBO atstovybių vadovais. Misijos tikslas – įsitikinti, ar priešrinkiminis laikotarpis Moldovoje, rinkimų organizatorių ir rinkimų dalyvių sprendimai ir veiksmai atitinka demokratiniam rinkimams keliamus reikalavimus ir tarptautinius standartus, ar šalyje sudarytos prielaidos, kad piliečių valia būtų išreikšta nevaržomai, be trukdymų“, – pažymėjo ETPA viceprezidentė.

Europos Tarybos (ET) nare Moldova tapo 1995 metais, pagrindinį Europos Tarybos dokumentą – Europos žmogaus teisių konvenciją – Moldovos parlamentas ratifikavo 1997 metais.

Įrengti atminimo ženklus žydus gelbėjusiems Lietuvos piliečiams. Seimo Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisijos pirmininkė Paulė Kuzmickienė siūlo žydus gelbėjusių Lietuvos piliečių antkapius pažymėti atminimo ženklais ir taip pagerbti šias iškilias asmenybes.

„Apie žydus gelbėjusių lietuvių atminimo įamžinimą imta kalbėti prieš beveik du dešimtmečius. Tačiau panašu, kad paminklo, skirto įamžinti lietuvių, gelbėjusių žydus, žygdarbius greitai laiku dar neturėsime. Sveikintina, kad vis daugiau atminimo ženklų šioms iškiliosms asmenybėms atsiranda ne valstybės valdžios institucijų, o visuomenės iniciatyvomis. Atkreipdama dėmesį į vieną tokių iniciatyvų, kurią pradėjo įgyvendinti architektas Tauras Budzys, pateikiu Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisijai siūlymą pasekti šios gražios iniciatyvos pavyzdžiu ir atminimo ženklais visoje Lietuvoje pažymėti žydus gelbėjusių Lietuvos piliečių antkapius“, – teigė P. Kuzmickienė.

„Istorinės atminties Komisija vienbalsiai pritarė, kad, sutelkiant Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro ir valstybinio Vilniaus Gaono žydų muziejaus jėgas bei jų sukauptą informaciją apie šiuos mūsų valstybės garbės piliečius, galėtume įamžinimo procesą pradėti nedelsiant“, – komisijos sprendimą komentavo P. Kuzmickienė. **915 Lietuvos piliečių yra pripažinti Pasaulio tautų teisuoliais.** Jų pavardės iškaltos Pasaulio tautų teisuolių sode Jeruzalėje. **Beveik 1600 asmenų,** gelbėjusių žydus nacių okupuotoje Lietuvoje, yra apdovanoti Žūvančiųjų gelbėjimo kryžiumi.

Dėl Žygimanto Pavilionio veiksmų, kuriais daroma žala Lietuvai. Socialdemokratams birželio 15 d. kreipėsi į Seimo valdybą ir Seimo seniūną sueigą „dėl Ž. Pavilionio pakartotinių veiksmų, darančių žalą Lietuvai“. Prašoma įvertinti visą virtinę Seimo Užsienio reikalų komiteto (URK) pirmininko veiksmų: jo pasisakymus vizito Sakartvele metu, kurie „galimai supriešino vietos politines jėgas ir taip ne padėjo, o pakenkė mediacijai politiniame konflikte“; jo komentarus apie Respublikos Prezidento statusą, „kuriais kenkiama Lietuvos tarptautiniam įvaizdžiui“; taip pat prašoma įvertinti „galimą viešųjų ir privačių interesų supainiojimą, kai komandiruotės Berlyne metu Ž. Pavilionis dalyvavo savo tuoktuvių ceremonijoje“.

Socialdemokratams „kyla daug klausimų“ dėl Ž. Pavilionio elgesio profesionalumo ir jo tinkamumo eiti Seimo URK pirmininko pareigas. Seimo URK pirmininką social-

LIETUVOS UNIVERSITETUOSE

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS ATSINAUJINA

■ Atkelta iš 2 p.

ar baigiamuosius darbus, naudojami šių padalinių tyrimų bazėmis. Glaudesniam fakultetų bendradarbiavimui trukdo išskaidymas ir nutolimas nuo pagrindinio VILNIUS TECH studentų miestelio Saulėtekyje“, – sako A. Komka.

Naujieji pastatai suprojektuoti pagal mokslo ir studijų infrastruktūrai keliamus reikalavimus bei VILNIUS TECH poreikius. „Atsižvelgiant į šiuolaikines technologijas, naudojamos modernios, aplinką tausojančios medžiagos bei energiją taupančios inžinerinės sistemos. Projektas įgyvendinamas naudojant BIM projektavimo technologijas“, – sako jis.

Šalia šių pastatų numatyta antžeminė automobilių stovėjimo aikštelė, kurioje bus įrengtos vietos žmonėms su judėjimo negalia bei vietos, skirtos elektromobilių įkrovimui. Bendruomenė galės naudotis po stogu įrengtomis dviračių saugojimo vietomis.

Projektas yra finansuojamas Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos ir VILNIUS TECH nuosavomis lėšomis, gautomis už teisės aktų nustatyta tvarka parduotą universiteto reikmėms nebereikalingą

Parduodami pastatai Vytenio ir Naugarduko gatvėse. VGTU nuotr.

ar šiuolaikiniais universiteto poreikiams netinkamą nekilnojamojo turto (NT).

Parduodami pastatai – išplėtos infrastruktūros ir patogios lokacijos zonoje

Pasak NT eksperto, Statybos valdymo ir nekilnojamojo turto katedros prof. dr. Sauliaus Raslano, parduodami universiteto pastatai gali tapti gera investicija. Dabartiniai VILNIUS TECH fakultetai įsikūrę Naujamiesčio seniūnijoje, visai šalia Senamiesčio. Dėl išplėtos infrastruktūros, patogios lokacijos ši teritorija tapo paklausia ir

Parduodami pastatai Basanavičiaus g. 28

pasižymi aukštomis bei nuolat kylančiomis NT kainomis.

„Pastaruju metu Lietuva išgyvena statybų bumą, kurio per visą savo istoriją nėra mačiusi. Nors gerėjanti ekonominė situacija džiugina gyventojus, NT plėtojams prestižinėse Vilniaus vietovėse beveik neliko žemės sklypų, kuriuose būtų galima įgyvendinti NT plėtros projektus“, – atkreipia dėmesį ekspertas.

J. Basanavičiaus g. 28 parduodamų pastatų bendras plotas sudaro daugiau nei 7000 kv. m. Pagal Bendrąjį Vilniaus miesto planą, šioje teritorijoje galima gyvenamųjų, visuo-

meninės paskirties ir komercinės paskirties objektų statyba. „Šalia, Algirdo g. 3, UAB „Realco“ numatomi realizuoti išskirtinį projektą prestižinio būsto pirkėjams. Dėl sinergijos efekto realizavus du unikalius projektus, atsirastų prestižinių apartamentų kvartalas, kuriame galima tikėtis vienų iš didžiausių kainų Vilniuje“, – sako S. Raslanas.

Pasak eksperto, Naugarduko ir Vytenio gatvėse parduodamas 5948,56 kv. m patalpų plotas geriausiai tiktų nedideliams butams įrengti. Buvusių valymo įrengimų pastato su erdviu rūsiu bendras plotas – 1328,87 kv. m, o aukštų aukštis – nuo 4,5 iki 5,6 m. Pastatas labai tinka gyvenamosios (loftams) ar administracinės paskirties patalpoms įrengti. „Parduodamų patalpų vieta yra labai patraukli, vos kelios minutės pėsčiomis iki Senamiesčio. Netoli yra buvusios gamyklos „Sparta“ teritorija, kurioje pradėtos komercinių pastatų miestelio „Cyber city“ statybos. Į jas bus investuota daugiau nei 50 mln. eurų“, – atkreipia dėmesį S. Raslanas.

Platesnė informacija apie vyksiančius aukcionus ir parduodamus objektus pateikiama universiteto tinklalapyje vilniustech.lt/aukcionai. ■

LIETUVOS MOKSLININKAI – PASAULIUI

VAISTAS NUO KORONAVIRUSO GALI TAPTI PIRMUOJU PASAULYJE

Vilniuje įsikūrusi „Northway Biotech“ pernai pranešė, kad kartu su šveicarišiais sukūrė vaistą nuo koronaviruso. „Atidavėme šveicariams klinikiniams tyrimams. Lietuvoje pagamintas vaistas nuo koronaviruso, galiu pasakyti, sukurtas iki tokio lygio, kad dabar su juo atliekami klinikiniai tyrimai“, – pranešė „Northway Biotech“ valdybos pirmininkas prof. Vladas Bumelis. Ar vaistas – veiksmingas, turėtų paaiškėti dar šiemet. Įmonė su amerikiečių kompanija pradeda kurti dar vieną kitokio tipo vaistą nuo COVID-19.

„Northway Biotech“ turi ir kitų didelių planų – Lietuvoje gaminti skiepus nuo CO-

VID-19. Anot V. Bumelio, jo įmonė vakciną galėtų sukurti nuo nulio, tačiau tai užtruktų ilgai. V. Bumelis parašė laiškus trims Europos komisarams ir pranešė, kad Lietuvoje galėtų būti gaminamos jau sukurtos vakcinos – įmonei trūksta tik vakcinos išpilstymo linijos, tačiau ją tuoj turės latviai. „Mes – aktyviai medžiaga, o broliai – buteliukus. Galėtume pagaminti daug vakcinų, ne vien tik Baltijos šalims, bet ir visai Europai.“ Europos Komisija rengia masinės vakcinų gamybos Europoje planą ir ieško tą galinčių daryti įmonių. Atskirus komponentus COVID-19 vakcinoms galėtų gaminti kelios Lietuvos įmonės.

„Perspektyviausias kelias – susitarti su kūrėjais, o čia atidaryti tik papildomas gamybos linijas, kur būtų galima tiesiog atlikti galutinę tiek komponentų gamybos, tiek vakcinos stadiją“, – komentavo „Imunodiagnostikos“ direktorius Gintautas Gylys. Anot sveikatos apsaugos ministro, poreikis gaminti priemones nuo COVID-19 tik didės. Lietuvai tai – didžiulė galimybė. „Testų gamavimo klausimai, manau, kils vis dažniau, o Lietuva yra žinoma stipriais šios srities mokslininkais“, – neabejojo sveikatos apsaugos ministras Arūnas Dulkys.

Tačiau mokslininkai sako turintys karčių patirties, kai lietuviškos inovacijos

Lietuvoje – nereikalingos. Įmonė „Imunodiagnostika“ jau gamina antikūnų testus, baigia kurti testus, kurie parodys, ar imunitetas susidarė dėl skiepo, ar dėl persirgimo. Tačiau didžiąją testų dalį tenka parduoti užsieniui. „Nemalonai stebina tai, kad valstybinės tarnybos, įstaigos, naudojančios testus, geriau perka pagamintus kitur, nei Lietuvoje, nors mūsų kaina ir savybės dažnai yra daug geresnės nei kitų gamintojų. Gal todėl, kad savame krašte pranašu būti labai sunku?“ – stebėjosi G. Gylys. *Paraginta pagal Giedrės Balčiūtės publikaciją „Vakarų eksprese“*

MOKSLININKAI – VISUOMENEI

Praturtinti produktai – ateities maistas

Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Žemės ūkio akademijos mokslininkai, atlikdami tyrimus, nustatė, kad kukurūzų traškučiai, praturtinti pomidorų ar burokėlių miltais, įgauna gerokai palankesnių sveikatai savybių, o avižiniai sausainiai, praturtinti spanguolių sėklomis, yra baltymų šaltinis, juose daug nesočiųjų riebalų, skaidulinių medžiagų.

„Pomidorų miltuose yra reikšmingas likopenų ir beta karoteno kiekis. Mūsų tikslas buvo išsiaiškinti, ar šio produkto derinys su kitais ingredientais taip pat turės sveikatai palankių savybių“, – pasakojo VDU Žemės ūkio akademijos Agronomijos fakulteto profesorė dr. Elvyra Jarienė.

Tyrėjų komanda nusprendė pomidorų miltais praturtinti kukurūzų traškučius, kuriuose nei likopenų, nei beta karoteno

Profesorė Elvyra Jarienė. VDU ŽŪA nuotr.

įprastai neaptinkama. „Ir gavome puikius rezultatus, – sako E. Jarienė. – Pagrindinė pomidorų vertybė ta, kad juose yra ypatingas karotenoidas – likopenas. Tai unikalus gamtos vaistas nuo daugelio ligų ir, pirmiausia, nuo prostatos, plaučių ir skrandžio vėžio.“

Kukurūzų traškučiuose, pagardintuose jau kitokiais – burokėlių – miltais, aptinkama nemaža bioaktyvių pigmentų betalainų koncentracija. Jie pasižymi stipriu antioksidaciniu poveikiu, kuris padeda apsisaugoti nuo laisvųjų radikalų pažeidimų. Prie vertingų produktų, iš kurių galima gaminti miltus, traškučius ar užkandžius, mokslininkai priskyrė ir įvairių rūšių moliūgus bei topinambus. Pastarieji, dėl per sezoną du kartus užderančio derliaus bei natūraliai saldusio skonio, turėtų dominti ir žmones, matančius naujų verslų galimybes.

Apibendrinę kartu su bendraautoriais atliktų tyrimų rezultatus, prof. dr. E. Jarienė ir doc. dr. A. Paulauskienė „Regionų ateities forume“ pristatė pranešimą apie biologiškai vertingų produktų įtraukimą į šeimų maitinimąsi. Atnaujintoje mitybos piramidėje,

anot jų, itin daug dėmesio skiriama vandeniu, daržovėms, žalumynams, visaverčiams grūdams, ankštiniams. Tuo tarpu gyvulinės kilmės produktai turėtų sudaryti tik 20 proc. viso maisto, suvartojamo per dieną. Lietuviškas, ekologiškas, su mažiau druskos ir be pridėtinio cukraus – šių raktažodžių mokslininkai rekomenduoja paisyti, renkantis produktus.

„Tyrimus atlikome kartu su VDU Žemės ūkio akademijos studentais. Kai kuriuos produktus gaminti pasiūlėme ir ūkininkams, ir verslo atstovams“, – sakė E. Jarienė. Anot jos, jau dabar vartotojai atidžiau skaito etiketes, ieško sveikatai naudingesnių produktų, todėl neabejojama, kad ateities maistas labiau stiprins sveikatą. Į tai atsižvelgia ir mokslininkai, ieškodami naujų skirtingų produktų derinių. ■

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

■ Atkelta iš 3 p.

demokratai ragino trauktis iš pareigų dar šių metų vasarį, kai, nuvykęs į diplomatinę misiją Sakartvele, Ž. Pavilionis reiškė asmenines pozicijas, rėmė vieną iš oponuojančių pusių. Socialdemokratų nuomone, toks Ž. Pavilionio elgesys pakenkė Lietuvos ir Sakartvelo santykiams.

Seimas įteisino Laisvės gynėjo teisinį statusą. Priimtame įstatyme įtvirtinta, kad Laisvės gynėjas yra Lietuvos Respublikos pilietis, kuris 1990 m. kovo 11 d. – 1991 m. rugpjūčio 21 d. Sovietų Sąjungos karinės agresijos metu dalyvavo, atkuriant Lietuvos valstybingumą ar šalinant grėsmę Lietuvos valstybingumui ir vientisumui, įvairiomis nesmurtinio pasipriešinimo formomis priešinosi agresyviems SSRS ekonominiams ar kariniams veiksams, saugojo ar gynė valstybės sieną, kitus valstybinės svarbos ir ūkio objektus, kūrė krašto apsaugos struk-

tūras, muitines, specifinėmis priemonėmis padėjo atkurti Lietuvos Respublikos valstybingumą, tarnaudamas Aukščiausiosios Tarybos Apsaugos skyriuje, Krašto apsaugos departamente prie Vyriausybės ir jo struktūrinuose padaliniuose, Pasienio apsaugos tarnyboje, Savanoriškojoje krašto apsaugos tarnyboje, Valstybės saugumo departamente, Lietuvos policijoje, Lietuvos šaulių sąjungoje ir prisiekė Lietuvos valstybei iki 1991 m. rugpjūčio 21 d.

Dėl Laisvės gynėjo teisinio statuso pripažinimo į komisiją galės kreiptis pripažinimo kriterijus atitinkantys asmenys, jų artimieji giminaičiai (sutuoktiniai, tėvai, vaikai, įvaikiai, taip pat broliai ir seserys), taip pat krašto apsaugos ir vidaus reikalų ministrai, Valstybės saugumo departamento direktorius, Muitinės departamento generalinis direktorius, Vadovybės apsaugos tarnybos direktorius, Lietuvos gyventojų genocido ir

rezistencijos tyrimo centro generalinis direktorius, Lietuvos šaulių sąjungos vadas. Laisvės gynėjo kario savanorio teisinis statusas bus pripažįstamas asmeniui ir po jo mirties.

Sužlugo Sporto įstatymo svarstymas Seimo komisijoje. Svarstant siūlymus dėl Lietuvos Respublikos sporto įstatymo pakeitimo, netikėtai kilo sąmyšis. Komisijos nariai stebėjosi, kodėl Švietimo, mokslo ir sporto ministerija atmetė daugiau nei 50 įvairių sporto bendruomenės organizacijų pasiūlymų dėl įstatymo pakeitimų. Sakė negalį atskratyti įspūdžio, kad ministerija dar ne iki galo tapo sporto (ne tik švietimo) ministerija. Po kelių balsavimų ėmė aiškėti, kad komisijos narių nuomonė nesutampa su ministerijos pateiktais vertinimais. Nutarta padaryti pertrauką, kad būtų tinkamai pasirošta balsuoti.

Sporto bendruomenės atstovai siūlo aiškiau apibrėžti sporto finansavimo tvarką ir

šaltinius, pertvarkyti Sporto rėmimo fondą, spręsti manipuliavimo sporto rezultatais problemą, plėtoti aukšto meistriškumo sportą, steigti Nacionalinę sporto tarybą, tobulinti sporto veiklos sutartis ir reikalavimus fizinio aktyvumo ar sporto specialistams bei instruktoriams, apibrėžti nacionalinę sporto šakos federaciją ir jos kompetenciją, reglamentuoti sporto agentų veiklą, užsiimti sporto valdymo duomenų baze, užtikrinti lygias galimybes ir kt.

Siūlymus dėl įstatymo keitimo pateikė asociacija „Nacionalinė krepšinio lyga“, Lietuvos asociacija „Sportas visiems“, Lietuvos asociacija „Gimnastika visiems“, Lietuvos krepšinio trenerių asociacija, Nacionalinė dziudo asociacija, Lietuvos krepšinio federacija, Etninės kultūros globos taryba, Nacionalinė sporto federacijų asociacija, Lietuvos techninio sporto federacijų asociacija ir kt.

ŠVIETIMO, MOKSLO IR SPORTO MINISTERIJOS PRANEŠIMAI

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

Tarptautinio bakalaureato diplomo programa. Vyriausybė pritarė Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos siūlymui išduoti sutikimą Alytaus Šv. Benedikto gimnazijai vykdyti Tarptautinio bakalaureato diplomo programą.

Ši programa yra vidurinio ugdymo (III ir IV gimnazijos klasės) programa, skirta 16–19 metų mokiniams, išsiskirianti aukštais vertinimo kriterijais bei akademiniiais iššūkiais. Ji dėstoma anglų kalba, išskyrus lietuvių kalbos ir literatūros pamokas, ir yra pripažįstama bei vertinama geriausiuose pasaulio universitetuose.

Alytaus Šv. Benedikto gimnazijoje 2020–2021 m. mokosi 814 mokinių, iš jų – 133 III–IV gimnazijos klasėse. Tarptautinio bakalaureato programa gimnazistams suteiks galimybių geriau išmokyti anglų kalbą, bus tenkinami gabių mokinių mokymosi poreikiai, mokytojai ir mokiniai turės galimybę bendradarbiauti su kitų šalių mokyklų, vykdančių tokio pat pobūdžio programą, kolegomis ir bendraamžiais. Šiuo metu tokią programą Lietuvoje įgyvendina Tarptautinė Amerikos mokykla Vilniuje, Šiaulių Didždvario, Kauno jėzuitų, Kauno Jono Jablonskio, Tauragės „Versmės“ gimnazijos, Vilniaus bei Klaipėdos licėjai. Užsienio valstybių ir tarptautinių organizacijų švietimo programos (išskyrus aukštojo mokslo studijų programas) gali būti vykdomos gavus švietimo, mokslo ir sporto ministro sutikimą, kuriam reikalingas Vyriausybės pritarimas.

Mokiniai galės rinktis profesiją dar gimnazijoje. Iki rugpjūčio 11 d. vyksiančiame priėmimo į profesinio mokymo įstaigas šiomet, kaip ir pernai, gali dalyvauti ne tik norintieji įgyti kvalifikaciją pagal visą profesinio mokymo programą, bet ir 9–10 klasių mokiniai bei I–IV klasių gimnazistai, norintys mokytis pagal atskirus profesinio mokymo modulius.

Šiomet 50 profesinio mokymo įstaigų gimnazistams siūlo rinktis 77 profesinio mokymo modulius, tarp jų tokius kaip: mo-

biliųjų ir stacionariųjų robotų valdymas, grafinis dizainas, makiažo atlikimas, vizualinės reklamos produktų projektavimas, fotografavimo pagrindai, augalų komponavimas, picų gamyba. Modulinės profesinio mokymo programos leidžia mokiniui įgyti norimą kvalifikaciją ne tik mokantis nuosekliai pagal visą programą, bet ir imant atskirus modulius, pasirinkus priimtinausią mokymosi būdą ir tempą.

Nusprendusieji pasirinkti modulinį profesinį mokymą bendrojo ugdymo mokyklų mokiniai mokysis kiek kitaip, negu profesinių mokyklų auklėtiniai. Jie galės rinktis tik dalį programos, t. y. vieną atskirą modulį ir mokytis pagal jį. Pasirinkęs vieną profesinio mokymo modulį mokinys profesinėje mokykloje galės turėti nuo 3 iki 6 pamokų, o mokymasis truks nuo vienerių iki dvejų metų. Mokinys kartu su savo bendrojo ugdymo mokykla ir profesine mokykla sudarys individualų mokymosi planą, kad būtų neviršytas maksimalus savaitinis 35 pamokų skaičius. Abi mokyklos bendradarbiaudamos derins mokiniui palankų pamokų tvarkaraštį. Mokinys, baigęs atskirą modulį, gaus įgytą kompetenciją patvirtinantį pažymėjimą. Įgytos kompetencijos jam leis užsiimti atitinkama veikla, o mokantis toliau pagal tos pačios kvalifikacijos programą įgytos kompetencijos galės būti įskaitomos, tad sutrumpės mokymosi laikas.

Pernai pirmą kartą sudaryta galimybė įgyti profesijos žinių dar besimokant mokykloje pasinaudojant apie pusę tūkstančio gimnazistų. Informaciją apie galimybes mokytis profesijos gimnazistams gali suteikti artimiausios profesinio mokymo įstaigos. Priėmimą į profesinio mokymo vykdo Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacija bendrajai priėmimui organizuoti (LAMA BPO), jis vyksta internetu <https://profesinis.lamabpo.lt>.

Suvenodinti reikalavimus stojantiems į valstybės finansuojamas ir nefinansuojamas vietas. Vyriausybė pritarė ministerijos siūlymui nuo 2024 m. taikyti vienodus reikalavimus stojantiems tiek į valstybės finansuojamas, tiek į mokamas studijų vietas, taip pat – aukštosioms mo-

kykloms skirti papildomą finansavimą už studijų pasiekimus. Šios nuostatos įsigaliojotų Seimui priėmus Mokslo ir studijų bei Švietimo įstatymų pataisas.

Tai daroma siekiant pašalinti egzistuojančias priėmimo sąlygų disproporcijas, kai stojantieji į valstybės finansuojamas ir nefinansuojamas vietas taikomi skirtingi minimalūs priėmimo reikalavimai: šiuo metu stojantieji į valstybės finansuojamas vietas turi būti išlaikę tris valstybinius brandos egzaminus, taip pat turi pereiti metinių pažymių vidurkio bei minimalaus stojamojo balo kartelę, o besirenkantiems mokamas studijas pakanka būti išlaikius tik vieną valstybinį brandos egzaminą.

Siūloma, kad nuo 2024 m. visi stojantieji į aukštąsias mokyklas turėtų būti išlaikę bent tris valstybinius brandos egzaminus: lietuvių kalbos ir literatūros, matematikos ir trečią, laisvai pasirinktą paties stojančiojo. Stojantieji į universitetus šiuos egzaminus turėtų būti išlaikę taip, kad jų vidurkis būtų bent 36 balai, o stojantieji į kolegijas turėtų būti pasiekę minimalią egzaminų išlaikymo ribą (surinkę bent 16 balų). Seimui pritarus įstatymų pataisoms, naujieji minimalūs reikalavimai galiotų 2024 m. abiturientams, ankstesnių metų abiturientams būtų taikomi jų mokyklos baigimo metais galiojantys reikalavimai.

Vyriausybė siūlys Seimui skatinti studijų kokybės stiprinimą, aukštosioms mokykloms numatant finansavimą už studijų veiklos pasiekimus. Iki 20 proc. valstybės finansavimo studijoms aukštosioms mokykloms galėtų būti skiriama už studijų rezultatyvumą, tarptautiškumą, absolventų karjerą, paramos studijoms pritraukimą ir kitus studijų kokybės parametrus. Siekiant tikslingai planuoti priėmimą į pedagogines studijas, taip pat numatoma galimybė planuoti valstybės finansuojamas studijų vietas ir pagal atskirų mokomųjų dalykų specializacijas, o ne tik pagal studijų programas, kaip yra dabar. Tai leistų valstybės finansavimą tikslingai skirti konkrečių dalykų pedagogų, kurių poreikis yra didelis, rengimui. *Parengta pagal ministerijos Komunikacijos skyriaus pranešimus*

Paprastoji kiaulpienė – gamtos puošmena, maistas ir vaistas

Prof. habil. dr. Ona Ragažinskienė

Ar žinojote, kad vienas paprastosios kiaulpienės augalas subrandina iki 8 tūkst. sėklų? O kad visos jo dalys naudojamos įvairioms ligoms gydyti? Neabejotinai kiaulpienė – vienas populiariausių, atspariausių ir ištvermingiausių pavasarinų vaistinių augalų, džiuginantis geltonų žiedų kilimu pievose, pamiškėse, laukuose, pakelėse, tačiau erzinantis daržininkus kaip atkakli piktžolė.

Botaninis apibūdinimas

Paprastoji kiaulpienė (lot. *Taraxacum officinale* – F. H. Wigg) priklauso astrinių *Asteraceae* (Bercht. & J. Presl) šeimai. Daugiametis 10–25 cm aukščio žolinis augalas. Šaknis – liemeninė, stora, sultinga, geltona ar geltonai ruda, baltu viduriu. Lapai giliai skiautėti, susitelkę skrotelėmis. Gegužės mėnesį išauga žiedynstiebiai, kurių viršūnėje yra po vieną graižą. Praėjus kelioms savaitėms po žydėjimo, subręsta vaisiai – šviesiai rudi lukštavaisiai su kristukais, kuriuos platina vėjas. Graižas – tarsi pūkinė galvutė. Augalas paplitęs Europoje, Azijoje ir kt.

Vertingas ir perspektyvus vaistinis bei maistinis augalas

Vaistinė augalinė žaliava – kiaulpienių šaknis (*Taraxaci radix*). Jos kasamos antrųjų arba trečiųjų auginimo metų rudeni (rugsėji–spalį, augalų vegetacijos pabaigoje) arba

anksti pavasarį (prieš vegetacijos pradžią). Kiaulpienių lapai (*Taraxaci folium*) renkami atželiančiais (balandžio–gegužės mėn.), o kiaulpienių žiedynai (*Taraxaci flos*) skinami balandžio–gegužės mėnesiais. Europos farmakopėjoje aprašoma vaistinė augalinė žaliava – kiaulpienių šaknis kartu su kiaulpienių lapais (*Taraxaci radix cum herba*).

Paprastosios kiaulpienės tiek antžeminėje, tiek požeminėje dalyse kaupiasi biologiškai veiklieji junginiai, todėl visos augalo dalys naudojamos įvairioms ligoms gydyti. Pastaruoju metu pasaulyje įvairiapusiškai tiriamos šio augalo cheminės, farmakologinės, toksikologinės savybės, o jų gydymosi savybės pagrindžiamos klinikiniais tyrimais.

Kiaulpienių šaknyse kaupiasi terpenai, triterpenai: taraksasterolis, β-taraksasterolis; jų 16-hidroksi junginiai: arnidolis ir faradolis, α-amirinas, β-amirinas, β-sitosterolis, β-D-gliukopiranozidas, stigmasterolis; fenoliniai junginiai – fenolinės rūgštys (kavos, kavos ir vyno (tartaro) rūgšties esteriai – kaftarų rūgštis; cikoro rūgštis; kavos ir chino rūgšties esteris – chlorogeno rūgštis (3-kafeoilchino rūgštis) ir jos izomeras kriptochlorogeno rūgštis (4-kafeoilchino rūgštis), p-kumaro, vanilino, siringo, protokatecho ir p-hidroksibenzenkarboksirūgštys; kumarinai: umbeliferonas, eskuletinas, skopoletinas, eskulinas, cikorijinas. Be to, šaknyse yra inulino, karotinoidų (liuteino), riebalų rūgščių (miristino rūgštis), mineralų, cukraus (fruktozės, gliukozės, manitolio), vitaminų, gleivių, pektininių medžiagų.

Kiaulpienių lapuose nustatyti terpenai – sekviterpeniniai laktonai. Lapams kartų skonį suteikia taraksininės rūgšties β-D – gliukopiranozidas, 11, 13-dihidrotaraksininės rūgšties β-D-gliukopiranozidas, p-hidroksifenilacto rūgštis, β-sitosterolis. Juose gausu vitaminų (B1, B2, B5, B6, B12, C, D) ir mikroelementų (geležies, silicio, magnio, natrio, kalio, cinko, mangano, vario ir fosforo), beta karotino, ksantofilų, chlorofilo. Kiaulpienių žieduose kaupiasi fenolinės rūgštys: kaftarų, cikoro ir chloro-

geno; flavonoidai: liuteolinas ir jo glikozidai (cinarozidas (liuteolino-7-O-gliukozidas), liuteolino-7-O-digliukozidas, laisvas chrisoerolis (liuteolino 3-metileteris). Žieduose randama karotinoidų, iš kurių svarbiausias yra liuteino epoksidas.

Indikacijos ir naudojimas

Paprastoji kiaulpienė naudojama įvairių šalių tradicinėje medicinoje kaip natūrali diuretinė priemonė. Dabar Europoje, Azijoje ir Amerikoje jų preparatai pritaikomi šiuolaikinėje medicinoje hipertenzijai, edemoms, priešmenstruaciniam sindromui, necukriniam diabetui, staziniam širdies nepakankamumui, inkstų ligoms, šlapimo takų infekcijoms, glaukomi, kepenų ligoms ir osteoporozei gydyti. Kiaulpienių lapuose ir šaknyse esantys seskviterpeniniai laktonai pasižymi virškinimą gerinančiomis savybėmis: skatina seilių ir skrandžio sulčių sekreciją bei tulžies veiklą. Dėl šių savybių jų preparatams būdingi virškinimą ir apetitą gerinantys, švelniai vidurius laisvinantys poveikiai.

Kiaulpienių šaknyse yra didelė (iki 40 proc.) koncentracija skaidulinės medžiagos inulino. Tai turi įtakos gerųjų bakterijų įsitvirtinimui, jų augimo skatinimui ir normalios žarnyno mikrofloros atkūrimui. Be to, inulinas reguliuoja cukraus kiekį kraujyje. Kiaulpienių šaknų preparatai pasižymi teigiamu poveikiu širdies ir kraujagyslių ligų rizikos veiksniams: nutukimui, hiperlipidemijai, hipertrigliceridemijai ir hipercholesterolemijai. Kiaulpienių lapų vandeninis ekstraktas turi priešvėžinį poveikį: slopina MCF-7/AF krūties vėžio ląstelių augimą ir LNCaP prostatos vėžio ląstelių invaziją į pirmo tipo kolageną. Kiaulpienių ekstraktų fenolinės rūgštys (chlorogeno ir kavos) pasižymi antivirusiniu poveikiu: in vitro įrodytas aktyvumas prieš Herpes simplex ir paragripo virusą bei gripo viruso dauginimąsi.

Paprastoji kiaulpienė, liaudies medicinoje vadinama „gyvybės šaknimi“, vartojama aterosklerozės profilaktikai, bendrai orga-

nizmo savijautai gerinti. Kiaulpienių lapai pavasarį yra vitaminų šaltinis. Kiaulpienių šaknys, iškastos pavasarį, prieš augalų vegetacijos pradžią, dėl didelio inulino kiekio rekomenduojamas sergantiesiems cukriniu diabetui. Kiaulpienių žydėjimo laikotarpiu dažnai sergantiems, prislėgtiems ir pavargusiems rekomenduojama kasdien suvalgyti po dešimt žiedų. Kiaulpienių lapų sultimis išoriškai gydomas nuospaudos, karpas ir strazdanos.

Kontraindikacijos

Kiaulpienių preparatų negalima vartoti asmenims, alergiškiems astrinių (*Asteraceae* Bercht. & J. Presl) šeimos augalams, taip pat ir paprastajai kiaulpienei; esant žarnyno ir tulžies latakų nepraeinamumui; tulžies pūslės akmenligės atvejais. Vaikams negalima ragauti kiaulpienių pieniškų sulčių arba gerti jų šaknų nuoviro, nes gali sukelti šleikštulį, vėmimą, viduriavimą ar net širdies ritmo sutrikimą.

Kitos panaudojimo sritys

Maistinis augalas. Iš šviežių kiaulpienių lapų gaminamos salotos. Pavasarį iš šviežių kiaulpienių žiedų verdama uogienė (medaus skonio), gaminamas „pienių vynas“. Išdžiovinčios ir paskrudintos kiaulpienių šaknys vartojamos kaip kavos pakaitalas.

Medingas augalas. Paprastosios kiaulpienės žieduose gausu nektaro ir žiedadulkių – tai maistas bitėms.

Pašarinis augalas. Kiaulpienių lapai – vitaminingas paukščių ir triušių pašaras.

Svarbu žinoti, kad paprastoji kiaulpienė yra vaistinis augalas, turintis ne tik gydomųjų savybių, bet ir kontraindikacijų, nes gali sukelti nepageidaujamą poveikį, todėl, prieš pradėdamas gydytis kiaulpienių preparatais, rekomenduojama pasitarti su gydytoju arba vaistininku. *Autorė yra Vytauto Didžiojo universiteto Botanikos sodo Mokslo skyriaus Vaistinių ir prieskoninių augalų mokslo sektoriaus vedėja. Parengta pagal VDU pranešimą*

Alkoholio žala aplinkiniams. Lietuva vis dar atsilieka nuo ES vidurkio

Prof. Ilona Tamutienė

Tyrimai patvirtina, kad žala, kurią dėl alkoholio patiria aplinkiniai, mažėja, kai vykdoma griežtesnė alkoholio kontrolės politika. Tai lemia, kad ir Lietuvoje padėtis taisyti. Tačiau mes pagal šią žalą vis dar atsiliekame nuo 2015 metų Europos Sąjungos šalių vidurkio, taigi turime ne tik toliau išlaikyti esamus ribojimus, bet ir imtis dar daugiau priemonių mažinti alkoholio žalą artimoje aplinkoje, įskaitant ir prieinamumo mažinimą.

Alkoholio vartojimo ir smurtinės elgesio tyrimai pasaulyje nėra nauja sritis. Egzistuoja pakankamai duomenų apie piktnaudžiavimo alkoholiu ir agresijos ryšį. Ypač pabrėžiama, kad alkoholio vartojimas sumažina impulsų kontrolę ir išbalansuoja emocijas, dėl ko padidėja smurtinio elgesio grėsmė. Globaliai sutariama, kad kuo šalyje didesnis alkoholio suvartojimas, tuo didesnė ir alkoholio žala. Geriančiojo žalos kitiems spektras gali būti labai įvairus: nuo sutrikdyto poilsio naktį iki nužudymų.

Siekiant suvaldyti šią žalą, kaip pagrindinę priemonę ekspertai rekomenduoja mažinti alkoholio prieinamumą. Lietuvoje tai ir buvo padaryta, griežtinant alkoholio politiką, ypač 2015–2020 metais. Šiuo metu, Seime pasikeitus politinei pozicijai, vėl gausu diskusijų apie prieinamumo atlaisvinimą. Nors esminis kriterijus šioje situacijoje yra alkoholio žalos rodiklių įvertinimas, tačiau dabartinėse diskusijose jis, atrodo, yra paliktas nuošalyje.

Kai didėja žalos kitiems nei geriantysis

rodikliai, galima daryti išvadą, kad pasirinkta netinkama alkoholio politikos kryptis. Todėl labai svarbų vaidmenį atlieka visuomenės apklausa, leidžiančios įvertinti mažiau akivaizdžią alkoholio žalą, pavyzdžiui, gyvenimo kokybės sumažėjimą, gyvenant šalia alkoholiu piktnaudžiaujančio asmens. Tuo tarpu oficialiosios statistikos duomenys fiksuoja tik apčiuopiamą žalą, sukeliančią itin skaudžius padarinius visuomenei, tokią kaip fiziniai sužalojimai, nužudymai. Todėl, norint objektyvesnio įspūdžio apie alkoholio žalą kitiems nei geriantysis, jos vertinimas turėtų remtis tiek visuomenės apklausomis, tiek oficialiosios statistikos duomenimis.

Europoje – standartizuotas alkoholio tyrimas

Projekte „Bendri veiksmai, siekiant sumažinti alkoholio vartojimo daromą žalą“ (RARHA) dalyvavo 20 Europos šalių, kurios bendromis jėgomis sukūrė metodologiją ir tyrimo įrankį „Standartizuotas alkoholio tyrimas Europoje“. Šiame tyrime 2015 m.

dalyvavo ir Lietuva (Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas). Praėjusių metų rugpjūtį ir rugsėjį, įgyvendinant projektą „Įrodymais grįstos alkoholio politikos vystymas remiantis standartizuotu Europos alkoholio tyrimu: Lietuvos atvejis“, tyrimas buvo pakartotas, išsaugant tą pačią metodologiją ir tyrimo įrankį. Tiek 2015 m., tiek 2020 m. apklausą Lietuvoje atliko UAB „Spinter“.

Remiantis šių tyrimų duomenimis, Vytauto Didžiojo universiteto mokslininkai Ilona Tamutienė ir Daumantas Stumbrys, Birutė Peištarė bei kolegės iš Lenkijos Psichiatrijos ir neurologijos instituto Jacek Moskalewicz ir Janusz Sieroslowski atliko alkoholio žalos pokyčių vertinimą.

Lietuvoje alkoholio žala mažėja

Bendrai vertinant alkoholio žalą, nustatyta statistiškai reikšminga teigiama tendencija – lyginant su 2015-ųjų duomenimis,

Alkoholio žala aplinkiniams. Lietuva vis dar atsilieka nuo ES vidurkio

■ Atkelta iš 6 p.

2020 m. ši žala sumažėjo 9,1 procento. Nors šis pokytis – pozityvus, tačiau svarbu pastebėti, kad Lietuva vis dar nepasiekė 2015 m. ES šalių vidurkio šioje srityje.

Visuomenės gerovei labai svarbus saugumo jausmas, o jį gali neigiamai paveikti girtaujantys asmenys. Taikant *Pearsono Chi 2* testą, buvo vertinami kasmetiniai pokyčiai aštuoniuose žalos kategorijose. Šešiose iš jų nustatyta mažėjimo tendencija. 2015 m. 4 iš 10 gyventojų dėl kitų girtavimo jautėsi nesaugiai viešose vietose, įskaitant viešąjį transportą, tai 2020 m. tokių asmenų buvo 3 iš 10. Tai tikrai gera tendencija. Žinoma, gali būti argumentų, kad rodikliui įtakos turėjo 2020 m. pavasario karantinas. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad gyventojų apklausa buvo atlikta rugpjūtį ir rugsėjį, kai antrasis karantinas dar nebuvo paskelbtas, o vasarą žmonės keliavo laisvai.

Nors ir ne itin daug, bet, lyginant su 2015 m., pernai sumažėjo atvejų, kai žmonės dėl kito asmens alkoholio vartojimo ištraukė į rimtą ginčą, patyrė žodinį (psichologinį) ir fizinį smurtą, buvo girtu vairuotojo keičiamais arba buvo priziadinti naktį. Šios žalos kate-

gorijos įtraukė patirtis tiek viešosiose, tiek privačiose erdvėse, tiek iš pažįstamų, tiek iš nepažįstamų asmenų. Rezultatai byloja, kad bendra tendencija gerėja. Tai, kad 4 proc. padaugėjo asmenų, kurie buvo sutrikdyti girtų asmenų vėmimo, šlapinimosi ar šiukšlinimo, galima interpretuoti kaip ženklą, kad visuomenė vis mažiau toleruoja alkoholio vartojimo sukeltą žalą.

Binominės logistinės regresijos rezultatai atskleidė, kad rizika patirti psichologinį ir fizinį smurtą 2020 m. sumažėjo 34 proc., o nesaugumas ir sutrikdymas dėl netinkamo girtaujančių elgesio viešosiose vietose sumažėjo 19 proc., lyginant su 2015-aisiais.

Dėl kitų girtavimo psichologinį ir fizinį smurtą pernai patyrė mažiau moterų ir vyrų visose amžiaus grupėse, gyvenančių kaime, miestelyje ar dideliame mieste. Vidutinio dydžio miestuose ir aukštąjį išsilavinimą turinčių asmenų gretose patirta žala 2020 m. padidėjo, tačiau statistškai nereikšmingai. Tai galima sieti su mažesniu pakantumu geriančiųjų keliamai žalai.

Statistika patvirtina – mažėjant vartojimui, mažėja ir žala aplinkiniams

Oficiali statistika byloja, kad žala kitiems nei geriantysis mažėja, lyginant su 2015 m. 2019 m. žymiai sumažėjo gryno alkoholio suvartojimas (litrais), tenkantis 15 metų ir vyresniam gyventojui. Kartu su alkoholio suvartojimu mažėja ir žala. 2019 m. dėl girtų asmenų tris kartus sumažėjo žuvusių ir sužalotų žmonių eismo įvykiuose, padaryta 691 nusikalstama veika ir 619 nusikaltimų mažiau nei 2015 m.

Statistikos departamento svetainėje skelbiama, kad dėl smurto artimoje aplinkoje 2017 m. buvo užregistruoti 10 968 nusikaltimai, iš kurių 60,2 proc. kaltinamųjų buvo apsaugę nuo alkoholio. Po dvejų metų tokių nusikaltimų buvo registruota 7691, o nuo alkoholio apsaugusių kaltinamųjų – 58,5 proc. 2020 m. alkoholio vartojimo padarinių duomenys dar viešai nepaskelbti, išskyrus smurtą artimoje aplinkoje – šioje srityje matoma mažėjimo tendencija, tačiau augo nužudymų rodikliai. Pernai artimoje aplinkoje įvykdyta 7 nužudymais daugiau (28) nei 2019 m. (21), o pareigūnai akcentuoja nusikalstamas veikas, susijusias su alkoholiu, smurto naudojimu, kas dažnai baigiasi kūno sužalojimais, o kartais – ir nužudymais.

Rekomenduojama neliberalizuoti alkoholio politikos

Tiek Europos socialinio tyrimo duomenys, tiek oficialiosios statistikos rodikliai rodo, kad alkoholio žala kitiems nei geriantysis mažėja. Tai gali būti tiesiogiai siejama ir su įgyvendinta griežtesne alkoholio kontrolės politika – Lietuvoje gyventi darosi saugiau ir geriau.

Nors minėti rodikliai gerėja, tačiau jie vis dar neprilygsta 2015 m. ES šalių vidurkiui. Prisiimant atsakomybę už visuomenės sveikatos, saugumo interesus, rekomenduojama išlaikyti esamą alkoholio politiką. Nei Europos socialinio tyrimo, nei oficialios statistikos duomenys neduoda pagrindo liberalizuoti alkoholio politiką. Atvirksčiai – 2020 m. smurto artimoje aplinkoje rodikliai rodo, kad reikia imtis specialių alkoholio žalos artimoje aplinkoje mažinimo priemonių, įskaitant ir alkoholio prieinamumo mažinimą. *Autorė yra Vytauto Didžiojo universiteto Politikos mokslų ir diplomacijos fakulteto, Viešojo administravimo katedros profesorė*

NAUJI TYRIMAI

Kodėl grožinėje literatūroje retokai prisimename Sibiro tremtį?

Prof. dr. Ingrida Eglė Žindžiuvienė

Birželio 14-ąją paminėjome Gedulo ir vilties dieną, primenančią 1941 m. prasidėjusius masinius trėmimus į Sibirą. Ir šiandien netrūksta diskusijų apie tą skausmingą įvykį Lietuvos ir kitų Rytų Europos šalių istorijoje, tačiau grožinėje literatūroje, ypač anglų kalba, ši tema nėra itin dažnai liečiama. Praėjo jau 80 metų, tačiau ilgai slėpta, slopinta trauma paliko skausmingas, iki šiol neužgyjusias traumas žaizdas.

Kaip žanras traumas literatūra vis energingiau įsitvirtina grožinės literatūros lentynose ir, kas atrodytų įdomiausia, tampa patrauklia tema populiariosios literatūros skaitytojams. Laiko ir erdvės dimensijos, kurios atlieka svarbų vaidmenį kolektyvinės atminties saugojime, virsta ramsčiais traumas romanuose, ypač tuose, kuriuose aprašomi netolimos praeities įvykiai. Nors drįstu pažvelgti į vieną skaudžiausių lietuviams tarpinių – masinius trėmimus bei su jais susijusias asmenines ir kolektyvines traumas patirtis – taip pat trumpai aptarsiu ir šiuolaikinėje populiariojoje grožinėje lite-

ratūroje anglų kalba vykstančius procesus.

Kolektyvinės trauminės patirtys – neatšiejama tautinės tapatybės dalis, kuri atskleidžia per atraminius – erdvės / vietos ir laiko – potyrius. Dažnai rašytojo pozicijai įtakos turi asmeninė patirtis. Kita vertus, laiko tarpnis, atskiriantis trauminius įvykius nuo jų prisiminimo, lemia pasakojimo pobūdį ir stiliškumą. Laiko aspektas tiesiogiai veikia traumas vietos ir su ja susijusių simbolių sampratą. Laiko dimensija taip pat apima ir potrauminio efekto periodą bei jo apraiškas. Daugelis literatūros kritikų, analizuojančių traumas romanus kaip žanrą, svarsto, ar apie potraumines patirtis galima kalbėti kaip apie pasibaigusį ar besibaigiantį procesą, ar priešingai, žvelgti į traumas patirtis kaip į besitęsiantį ilgalaikį tarpinį. Ar įmanoma kalbėti apie pasibaigusią traumą, juo labiau jei ji yra ar buvo kolektyvinė? O kur dar potrauminės patirtys, pasireiškiančios antrajai ar trečiajai kartai?

Trauma, nulėmusi naujo žanro atsiradimą

Šiais metais sukanka 20 metų nuo sukrečiančių rugsėjo 11-osios įvykių. Nedažnai taip atsitinka, kad vienos šalies trauma pasklinda po visą pasaulį ir paskatina naujo literatūros žanro atsiradimą – šiuo atveju, „rugsėjo 11-osios literatūros“. Tinkamiausias pastarojo teiginio pavyzdys – prancūzų rašytojo Frédéricio Beigbederio romanai „Windows on the World“ (2003), beje, lietuvių kalba pasirodęs gana greitai – 2004 m.

Šis romanas paskatino pačius amerikiečius rašytojus, kurie buvo arčiausiai įvykių, imtis šios skaudžios temos. Vieni autoriai, tokie kaip John Updike, Don DeLillo, Art Spiegelman, Philip Roth ir kiti, savo kūrinuose dalinasi ir asmenine patirtimi –

daugelis jų skaudžiai išgyveno potrauminį periodą. Kiti rašytojai siekia atskleisti „Kito“ sampratą ir romanuose aprašo visuomenės susiskaldymą, „amerikietiškosios svajonės“ žlugimą, socialinę atskirtį bei tam tikrų visuomenės narių stigmatizavimą – tai Mohsin Hamid, Laila Halaby, Paul A. Toth, Amy Waldman ir kiti. Abi rašytojų grupės į skaitytojus žvelgia kaip į „besimokančius liudininkus“. Rašytojo ir skaitytojo santykis atskleidžia trauminės patirties perteikimą ne tik skaitytojams kitose šalyse, bet ir tampa potraumine jungtimi iš antrosios ir trečiosios kartos perspektyvos.

Sprogimas, sudrebinęs Vakarų, – romanai apie trėmimus į Sibirą

Nors apie 1940–1956 m. masinius trėmimus iš Rytų Europos šalių pastaroju metu kalbama daug, vis dar pastebimas grožinės literatūros trūkumas anglų ar kitomis kalbomis. Daugelis atsiminimų, memuarų, įvairaus pobūdžio autobiografinių kūrinių egzistuoja nacionalinėmis kalbomis, o negausūs grožinės literatūros pavyzdžiai tarsi byloja apie ilgai slopintos, o vėliau (po 50 metų) „prabilusios“ traumas ilgalaikius skausmingus procesus. Dalyvaudama konferencijose kitose šalyse, vis dar nustembu, išgirdusi Vakarų mokslininkų klausimus ar abejones dėl šios trauminės patirties Rytų Europoje masto. Negausios rašytojų, kilusių iš Rytų Europos šalių, pastangos savo kūrinuose anglų kalba aprašyti įvairių laikotarpių kolektyvines traumas sulaukia ir literatūrologų, ir žingeidžių skaitytojų dėmesio.

Tarsi sproginas, sudrebinęs Vakarų šalių skaitytojų pasaulį, Rutos Sepetys romanai „Tarp pilkų debesų“ (2011) tapo žinių šaltiniu nieko apie trėmimus ar sovietines re-

presijas nežinančiam skaitytojui, o rumunų kilmės amerikiečių rašytojos Domnicos Radulescu kūryba atskleidė posovietinio egzilio trauminę patirtis („Traukinys į Triestą“, „Juodosios jūros sutemos“). Lieka tikėtis, kad 2016 m. pasirodęs D. Radulescu romanas „Raudonų azalijų šalis“ (*Country of Red Azaleas*) pasieks ir skaitytojus Lietuvoje.

Kaip ir bet kuris traumas romano autorius, šios rašytojos susidūrė su iš anksto nenuspėta skaitytojų reakcija – ypač tų, kurie šiuose literatūros kūriniuose atpažino savąsias patirtis. Kai tik romanai pasirodė nacionalinėmis kalbomis, prasidėjo „fakto ir fikcijos“ priešprieša, kuri įrodo traumas literatūros, kaip reiškinio, dvilypumą ir trapumą: skaitytojas atpažįsta savo traumas patirtis ir jas išgyvena iš naujo, taip pat kritiškai žvelgia į tuos, kurie išdrįso parodyti pasauliui neužgyjančias žaizdas. Taigi skaitytojas veria giliosios atminties (angl. *deep memory*) klodus. Kaip dažnai nutinka, traumas romano autoriai siekia įtraukti kuo daugiau informacijos apie tam tikrus istorinius įvykius, taip parodydami savo požiūrį į skaitytoją: stengiasi jiems suteikti žinių ir padėti suprasti bei kartu su romano veikėjais išgyventi traumą.

Sovietinės okupacijos ir trėmimų trauma – dvilypė

Analizuodamas kolektyvinę traumą ir jos vietą grožinėje literatūroje, A. G. Neal išskiria du traumų tipus: staigių ir dramatiškų procesų sukeltą traumą bei ilgai besitęsiančią traumą. Šiuo požiūriu sovietinė okupacija, masiniai trėmimai ir represijos patenka į abi kategorijas – patirtas šokas, veikiamas sugriuvusios gyvenimo harmonijos, ir ilgai slėpta trauma. Net pasibaigus sunkios tylos

■ Nukelta į 8 p.

Kodėl grožinėje literatūroje retokai prisimename Sibiro tremtį?

■ Atkelta iš 7 p.

periodui, panašių įvykių aprašymas grožinės literatūros kūriniuose dažnai laikomas tarsi šventvagyste, nes neįmanoma papasakoti ar aprašyti to, kas yra iš viso nepapasakojama.

Kaip pastebi Gento universiteto (Belgija) profesorius Kristiaan Versluys, kad ir koks būtų traumas aprašymas grožinėje literatūroje, kūrinyje ji vis tiek atrodys tarsi sumenkinta ar ne tokia tragiška. Tam įtakos turi ir autoriaus ryšys su traumine patirtimi bei skaitytojų tipai: tie, kurie patys patyrė aprašomą traumą arba kurių šeimos nariai ją išgyveno, tie, kurie jau skaitė kitus naratyvus panašia tematika, ir tie, kurie skaitydami tampa ir liudininkais, ir tyrėjais. Kai 2011 m. buvo išleistas autobiografinis Vlodo Kal-

vaičio (1929–2018) romanas „Sustiprinto režimo barakas“, daugelis jaunesniosios kartos lietuvių skaitytojų tapo skaudžių įvykių liudininkais.

Traumos slopinimas virto baime rašyti?

Besitęsiantis potrauminis periodas ir jo padariniai buvo detalai aprašyti psichologės Danutės Gailienės monografijose ir studijose bei Arvydo Anušausko tyrimuose. Tačiau grožinėje literatūroje masinių trėmimų sukeltos kolektyvinės traumas aprašymų yra gerokai mažiau. Galbūt traumas slopinimas, trukęs daugelį metų, vėliau pasireiškęs savęs menkinimu ar žeminimu, virto baime rašyti apie tai romane? Neil J. Smelser pastebi, kad

į kolektyvinę traumą dažnai žvelgiama kaip į neišdildomą nacionalinę gėdą ar ilgai matomą randą, kuris kliudo gyventi. Gali būti, kad būtent šie faktoriai lemia šiuolaikinės grožinės literatūros šia tema trūkumą.

Geriausias to pavyzdys – neseniai oficialiai pasibaigęs projektas „Misijs Sibiras“. Kita vertus, šis nuo 2005 m. vykęs judėjimas, deja, liko beveik niekaip neatspindėtas meniniuose pasakojimuose. Juk kolektyvinė atmintis kuriama įvairioms kartoms ne tik vertinant traumingą patirtį, bet ir prisidedant prie šios atminties išsaugojimo. Tokio meninio indėlio pavyzdžiai – filmai „Ekskursantė“ (2013 m., režisierius Audrius Juzėnas), „Vėjų kryžkelėje“ („Risttuules“, 2014 m., Estija, režisierius Martii Helde) ar „Pelenai sniege“

(„Ashes in the Snow“, 2018 m., režisierius Marius Markevičius).

Kolektyvinė atmintis daro įtaką kolektyvinei tapatybei ir tiesiogiai veikia savivokos procesus. Kur ir kas mes būtume be kolektyvinės atminties? Kokie būtume? Taigi, ritualinis sugrįžimas prie trauminių patirčių, jų išgyvenimas, gal netgi skaitant ir populiariosios grožinės literatūros kūrinius, padeda ne tik išsaugoti, bet ir stiprinti kolektyvinę atmintį. Traumines patirties naratyvai grožinėje literatūroje gali tapti stipriais kolektyvinės atminties ramsčiais, padedančiais giliau suvokti savo tautinę tapatybę. *Autorė yra Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Užsienio kalbų, literatūros ir vertimo studijų katedros profesorė* ■

JAUNŲJŲ TYRĖJŲ DARBAI

Studentiški startuoliai

VDU startuoliai – komanda „For Fun“, 1 vietos laimėtoja

Sukurti startuolius, kurie spręstų globalias problemas, – tokį tikslą išsikėlė Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) studentai, dalyvavę „Lietuvos jaunimo pasiekimai“ (angl. „Junior Achievement Lithuania“) ir „Mąstantis VDU“ (angl. „Minded VDU“) organizuotame „Geriausių Lietuvos studentų verslų“ konkurse. Septynios komandos keturis mėnesius nuotoliniu būdu kūrė inovatyvias verslo idėjas, prisidedančias prie visuomenės sąmoningumo skatinimo. Komisiją sužavėję unikalūs studentų startuoliai konkurse pelnė net tris prizines vietas, o viena komanda, sukūrusi žaidimą, pritaikytą neregiam, iškovoję galimybę pristatyti savo idėją Europos „Start Up“ programoje.

Inovatyvios studentų idėjos virto verslo produktu

Dalyvaudami startuolių programoje, VDU studentai ilgai ieškojo idėjos, kuri leistų sukurti ne tik dėmesio vertą, bet ir visuomenei aktualią misiją turintį produktą. Studentų komanda, pasivadinus „Savo malonumui“, besidomėdama galimomis idėjomis, pastebėjo opią problemą – žaidimų, skirtų regos negalių turintiems asmenims, trūkumą.

„Kurdami verslo idėją, norėjome prisidėti prie pokyčio visuomenėje, todėl, pastebėję itin svarbią ir jautrią problemą, suskubome

ją įgyvendinti. Asmenys, turintys regos problemų, turi labai mažą stalo žaidimų pasiūlą, todėl mums buvo svarbu į tai atkreipti dėmesį ir sukurti produktą, kuris ne tik pajauirintų laisvalaikį, bet ir prisidėtų prie negalių turinčių asmenų integracijos. Mūsų produkto išskirtinumas – sujungiant technologijas, klasikinio pobūdžio stalo žaidimo elementus ir lygiavertiškai pritaikytas žaidimo taisykles, yra išlyginamos vartotojų galimybės. Tai reiškia, kad tiek negalių turintis asmuo, tiek puikiai matantis turi vienodas galimybes laimėti žaidimą“, – pasakojo komandos narė Salomėja. Išskirtinė studentų stalo žaidimo „Kondigno“ idėja sužavėjo komisiją. Tai lėmė iškovotą kelialapį pristatyti savo produkto idėją Europos Komisijai.

Antrą vietą startuolių konkurse laimėjo komanda „Whale-ness“ (mentorius – Edvinas Grauželis), sukūrusi produktą „Wave-It“ – daugkartinius maišelius maistui. Produkto išskirtinumas – maišeliai pagaminti iš perdirbtų butelių, o dalis gauto pelno skiriama organizacijai „Vienišas banginis“ (angl. „Lonely Whale“), švarinančiai vandenynus.

„Kurdami idėją, žinojome, kad mums rūpi gamtos išsaugojimas. Šiuokšlės sąvartynuose ir plastikas vandenynuose yra viena didžiausių pasaulio problemų, kurias privalome spręsti. Būtent taip pradėjome kurti

maišelių, kuris gaminamas iš plastiko butelių, surinktų iš vandenyno“, – apie produkto idėjos atsiradimą pasakoja komandos narė Urtė.

Trečiosios vietos nugalėtoja – komanda „Be nerimo“ (angl. „Stress-less“), kuriai vadovavo VDU Ekonomikos ir vadybos fakulteto prodekanas dr. Justinas Kisieliauskas, sukūrė drabužių liniją su integruotomis detalėmis, padedančiomis mažinti momentinį nerimą. Šiuo produktu siekiama didinti žmonių sąmoningumą nerimo valdymo klausimais ir populiarinti mados terapiją. Komandos narė Barbora prisimena, kad idėja sukurti tokį produktą kilo, stebint problemišką situaciją, susijusią su streso valdymu: „Kurdami produktą, surengėme respondentų apklausas, kurių metų pastebėjome, kad žmonės itin dažnai patiria stresą. Norėjome rasti būdą, kuris padėtų su nerimu tvarkytis kuo patogiau ir paprasčiau. Ateityje planuojame tobulinti savo idėjos prototipą ir aktyviai siūlyti jį Lietuvos rinkai, rengti seminarus, forumus ar kitus susitikimus, kurie leistų žmonėms tvarkyti savo streso valdymo įpročius, trukdančius būti laimingiems.“

Konkurse „Junior Achievement Lietuva“ buvo pristatyta ir daugiau „Minded VDU“ studentų idėjų. Komanda „Eco Joy“ (mentorė – Asta Gaigalienė) sukūrė ekologišką daugkartinio naudojimo konfeti. „Who I Am“, vadovaujama Viktorijos Starkauskišenės, pristatė mobilią programėlę, skirtą sąmoningam naršymui socialiniuose tinkluose. Komanda „CreATE“ (mentorė – Evelina Sakalauskaitė-Bendoraitienė) parengė išmaniąją programėlę, skatinančią žmones sudaryti kasavartinį mitybos planą ir iš anksto planuoti savo patiekalus. „Auginė“ komanda pasiūlė rinkai edukacinio pobūdžio eksperimentinį žaidimą vaikams, skirtą mokytis biologijos per praktinius įgūdžius.

Startuolių programomis siekiama praturtinti studentų patirtį

„Junior Achievement“ startuolių programa veikia daugiau nei dvidešimtyje Europos valstybių. Jos dalyviai bando savo unikalias idėjas paversti investavimo potencialą turinčiais produktais. Jie įgyja žinių apie verslo modelių kūrimą, jų plėtojimą, įvedimą į rinką ir pristatymą investuotojams.

„Minded VDU“ studentų idėjas remia UAB „TeleSoftas“ ir „Kavos draugas“. Programoje „Verslumo akademijos“ gretutinių studijų programos studentai dalyvauja jau antrus metus iš eilės.

UAB „TeleSoftas“ vadovas Algirdas Stonys neabejoja, kad galimybė prisidėti prie jaunų žmonių idėjų paramos ir paskatinimo – vertinga investicija į naujas žinias, patirtis ir pasiekimus. „Priimdami studentus ar ką tik studijas baigusius absolventus į darbą, matome, kad papildoma veikla, atlikta studijų metu, jiems suteikia daug realesnės ir apčiuopiamos darbo komandoje ar įvairiuose projektuose patirties. Bendravimas, mokymasis siekti bendro tikslo, sprendimų paieškos, mokymasis džiaugtis kartu ir nepasiduoti iškilus sunkumams – tai, ko reikia kiekviename darbe“, – įspūdiškai apie projektą dalinasi A. Stonys. Viena iš startuolių programos mentorių Asta Kyguolienė teigė, kad dalyvavimas tokio pobūdžio projektuose – nuostabi galimybė studentams praktiškai patirti, ką reiškia produkto ar paslaugos kūrimas.

Naujos žinios įkvepia svarbioms misijoms

2021 m. „Junior Achievement Lietuva“ nugalėtojų komanda „For Fun“ džiaugiasi gauta galimybe išbandyti savo jėgas startuolių konkurse ir teigia, kad kelias nebuvo lengvas, tačiau vertas pasiekto rezultato. „Laimėjimas konkurse ir galimybė su savo idėja atstovauti Lietuvai mums iš tiesų reiškia labai daug. Žinojome, kad, dalyvaudami „Minded VDU“ veikloje, gausime nemažai unikalios patirties, tačiau to nė vienas nesitikėjome. Pergalė motyvuoja tęsti jau pradėtą veiklą ir nešti savo idėjas į kitus konkursus“, – džiaugsmo neslėpė žaidimą neregiamis „Kondigno“ sukūrusios komandos narė Salomėja. Komanda, kurios mentore buvo Asta Kyguolienė, birželio pabaigoje pristatys savo idėją Europos startuolių programos komisijai, o liepos 15 d. dalyvaus „Start Up“ programos finale, kartu su kitų šalių stipriausiais startuoliais. Komandą „For Fun“ sudaro studentai: Justinas Blažauskas, Greta Dekšnytė, Austėja Leonavičiūtė, Salomėja Paleckytė, Judita Remeikaitė ir Beatričė Valaitytė. ■

Pokalbis su premijos laureatu profesoriumi Kazimieru Romualdu Župerka

Geužės 28 d. surengtame kalbininko Petro Būtėno ir jo mokinės Aleksandros Kazickienės atminimo premijos komisijos posėdyje šių metų laureatu išrinktas prof. habil. dr. Kazimieras Romualdas Župerka – žymus stilistikos specialistas, Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos profesorius emeritas, Lietuvių kalbos draugijos garbės narys, ilgametis asociacijos „Baltų centras“ narys. Premiją nutarta skirti už viso gyvenimo indėlį į lituanistikos tyrimus, mokyklinės lituanistikos plėtojimą, mokytojų ir viešosios kalbos specialistų rengimą, visuomenės švietimą.

– Gerbiamas profesoriau, tapote kalbininko Petro Būtėno ir jo mokinės Aleksandros Kazickienės atminimo premijos laureatu. Jūsų manymu, kuo svarbi ši iniciatyva lituanistikai?

– Visa, kas lituanistikai nekenkia, jai padeda, leidžia augti. Ką jau sakyti apie premijas už lituanistikos darbus – tai viešas žmogaus įvertinimas, pripažinimas. Pats tos premijos įsteigimas, buvimas yra ypatingas reiškinys, nes susijęs su išskirtinėmis asmenybėmis. Petras Būtėnas buvo ne tik gimnazijos lietuvių kalbos mokytojas, bet ir vadovėlių autorius, mokslininkas, kalbos tyrinėtojas. Jo mokinė Aleksandra iš visų gimnazijos pedagogų išskyrė gimtosios kalbos mokytoją, todėl premija buvo įsteigta jo atminimui. Taip praeitis, mūsų kultūros, švietimo istorija buvo prasmingai susieta su tautos dabartimi ir ateitimi. Tai ypač iškilu, kai daugelis lietuvių ėmė labai didžiulius atneštinius dalykais.

– Tarp mokslininkų yra nemažai vyrų kalbininkų, tačiau studijuoja vos vienas kitas vaikinai. Kieno paskatintas ir kokių tikslų vedamas nusprendėte studijuoti lietuvių kalbą?

– Mokykloje labai mėgau skaityti. Visi vėlyvo rudens ir žiemos vakarai prabėgdavo įsikniaubus į knygą. Bandžiau ir pats rašyti. Eilėraščių paskaitydavau mokyklos scenoje, vieną kitą išspausdino rajono laikraštis. Su bendramoksliau Stepu Juknevičiumi paskelbėme apybraižą apie mūsų klasės draugystę, susirašinėjimą su armėnų bendraamžiais. Literatūros trauka ir tie rašinėjimai, šios

Profesorius
Kazimieras Romualdas Župerka

tokios publikacijos buvo tikriausias kelrodys į filologijos studijas. Iš literato į kalbininkus persiorientavau jau pradėjęs dėstytojo darbą savajame pedagoginiame institute. Niekada dėl to virsmo nesu gailėjęsis, nors kalbininko kelią labiau lėmė aplinkybės, o ne mano pasirinkimas. O kad lituanistiką nūnai renkasi labai mažai vaikinų, kad mokyklose reikėtų daugiau mokytų vyrų, akivaizdu. Kiekybinės lyčių pusiausvyros siekti pasidarė modernu tik valdžioje.

– Neseniai viena pažįstama pajūkavo: girdi, ko vėl lendi prie lituanistikos, juk žinai, kad toje srityje didelių pinigų neuždirbsi. Ir išties tarp Lietuvos milijonierių taip ir nežinau nė vieno lituanisto. Tad kas Jus tiek metų laiko lituanistikoje? Jūsų manymu, lituanistai turi kažkokį bruožą, išskiriantį juos iš kitų specialistų?

– Kai nuvažiuoju į autoservisą taisyti automobilio, pasisakau esąs filologas, mašinos neišmanąs, mokąs tik skaityti ir rašyti. Meistras paprastai nuramina: svarbu nors vieną dalyką gerai mokėti. Tie žodžiai pakeilia mane savo paties akyse. Dabar valdžios ir verslo rūpintojėliams skauda galvą dėl visokio raštingumo: kompiuterinio, ekonominio, finansinio... O paprastas, tikrasis raštingumas vis menksta. Gerai pasirėngusių ir puikią kalbos nuovoką turinčių

lituanistų šiandien trūksta kaip niekada. To nemato tik tas, kam lietuvių kalbos užtenka susikalbėti, kam gyvenime svarbu tik turėti kuo daugiau pinigų. Meluočiau, jeigu sakyčiau, kad man uždarbis (dabar – pensija) nerūpi. Bet pirmiausia yra darbas, kuris tau atrodo reikalingas, už jį ir gauni atlygį. Šis niekada nebuvo labai didelis, bet pragyventi, išleisti į mokslus dukras – vargais negalais užteko. Dirbti teko tikrai daug, ne tik savajame universitete. Ir profesoriaus vardą suteikė ne Šiaulių, o Vytauto Didžiojo universitetas. Rašiau vadovėlius. Buvau dešimčių disertacijų oponentas, Mokslo tarybos ekspertas ir kt. „Aš nemačiau gero žmogaus turtingo“, – Antano Vienuolio žodžiai. Gal ir pernelyg griežti.

– Pastaruoju metu Šiaulių akademijoje lituanistika atsidūrusi gana keistose pozicijose. Lituanistika paslėpta po gana keistu pavadinimu – Dalyko pedagogika: dviejų mokomųjų dalykų mokymas (lietuvių kalba, istorija, anglų kalba). Kaip vertinate tokias metamorfozes?

– Šiaulių pedagoginio instituto, vėliau – Šiaulių universiteto, žmogui – toks esu, aišku, gaila savarankiškos aukštosios mokyklos. Džiaugiamės turį nors Akademiją. Jeigu aukščiausioje Lietuvos valdžioje būtų bent kiek daugiau žmonių, kuriems rūpi savo krašto, savos tautos, savos valstybės ateitis, lietuvių kalbos mokytojų rengimui būtų skiriamas ypatingas dėmesys, lituanistikos studijas besirenkantys ir pasirinkę jaunuoliai būtų išskiriami skatinami. Be tokio dėmesio maža tauta globaliame pasaulyje neturi ateities.

– Ką patartumėte jauniems žmonėms, ieškantiems savo kelio: lituanistikai reikalingas pašaukimas ar studijuodamas ir dirbdamas susigyveni?

– Patarti būtų galima, tik ar klausys? Nespėsi prasižioti, o tau kirs „svariaisiais“ argumentais (iš tikrųjų – banalybėmis): dabar XXI amžius, mūsų 4 milijonai – atseit nesvarbu, kuri tautos dalis išsikraustys į užsienius kelio ar takelio ieškoti, MŪSŲ vis tiek bus 4 milijonai.

Pašaukimas – geras daiktas, bet tai labai

aukštas žodis. O šio tokio patraukimo tai reikėtų. Nėra gerai, jeigu jaunuolis renkasi lituanistiką tik todėl, kad ten nesą konkurso... Žmogus turi dirbti daugiau ar mažiau mielą, mėgstamą darbą. Arba darbe rasti bent šį tą patrauklaus.

Dėl pašaukimo nesu tinkamas pavyzdys. Ir mokykloje, ir pedagoginiame institute studijuodamas labiau mėgau literatūrą, kalbos mokslai netraukė. O tapau lyg ir kalbininku. Literatūros pomėgis, aišku, suteikė atitinkamą pokrypį ir mano kalbininkams skelbiniams, ir visai pedagoginei veiklai. Taigi, kaip Jūsų pasakytą, susigyvenimo esama. Be to, dariniai sugyventi žmoguje gali ir labai skirtingi dalykai, ne tik artimesni.

– Kas Jums kelia didžiausią nerimą lituanistikos baruose?

– Lituanistikos barų bent kiek plačiau (istorijos, literatūros mokslo...) nesu aprėpęs. <...> Pats daugiausia seku tik dabartinės kalbos tyrinėjimus, kalbos tvarkybą ir ideologijos brovimąsi į kalbos vartojimą. Neseniai su kolegėmis – latviete Regina Kvašyte ir literatūrologe Džiuljeta Maskuliūniene – išleidome mokslo populiarinąją studiją „Apie žodžio korektiškumą: sava ir importuota“ („Žuvėdra“, 2021). Ji galėtų sudominti ne tik filologus, bet ir pedagogus, politikus, žurnalistus, platesnę visuomenę. Toje knygoje matyti ir mūsų nerimas.

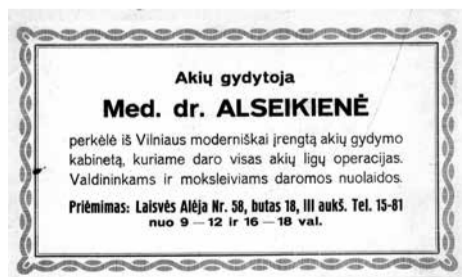
Lietuvių kalbotyros kelyje skaudžiausiai žeidžia postmodernizmo vėjai. Graudu tai, kad ideologijos apstėtieji moja ranka į mokslo tiesą: nutyli jų nuostatoms neparankius kalbos duomenis, iš senų laikų būdingą bendrinės kalbos priežiūrą apšaukia sovietizmu, arogantiškai teigia, kad žymieji lietuvių kalbininkai nesuprato, kas yra kalbos sistema, ignoroja lietuvių kalbos istoriją ir dabartinę geopolitinę kalbos padėtį, išskėstomis rankomis pasitinka visą kalbos importą. Net įsidrąsinama skelbti, kad pavyzdine, visuotinė lietuvių kalbos norma turėtų būti neva egzistuojanti kažkokia Vilniaus kalbėsena. Tokia giesmelė apie kalbą darniai įsilieja į šiuolaikinį sujauktų vertybių chorą. *Interviu parengė Karolina Baltmiškė. Šaltinis: „Mano kraštas“, 2021 m. birželio 14 d.*

Minėdami Mariją Gimbutienę, pagerbkime ir jos tėvus – gydytojus Alseikas

Regina Vaišvilienė

(Pabaiga. Pradžia – Nr. 10 (675) ir 11 (676))

1921 m. pradžioje Veronika Alseikienė užrašė: „1921 m. sausio 23 d. Vilniuje gimė dukrytė Marytė, kuri buvo mano išsvajota ir labai laukiama. <...> Gyvenimas po karo audrų pasidarė kiek ramesnis. Nuo pirmos dienos Marytė buvo nepaprastas vaikas. Augo gražiai: be reikalo nešaukė, <...> šešių mėnesių pati gėrė iš stiklinės. <...> Aštuonių mėnesių pati išmoko vaikščioti, sulaukusi metų – jau gražiai kalbėjo. Aš dirbau daug. Vaiką prižiūrėjo jauna mergaitė, kuri rengėsi į mokytojų seminarą. Metai bėgo. Marytė augo kaip rožytė. Kartą, ją pamatęs,

Veronikos Alseikienės skelbimas pacientams Kaune

Antanas Žmuidzinavičius paklausė: „Iš kur gavai tokią gražią dukrytę?“

Vaikai augo. Sūnus Vytautas baigė Vytauto Didžiojo lietuvių gimnaziją. Laikas buvo apsispręsti, kur toliau mokytis. Veronika

nenorėjo, kad sūnus studijuotų lenkiškame Vilniaus universitete, o ir apie Marijos mokslą reikėjo galvoti. Darbo ir gyvenimo sąlygos dėl lenkų valdžios vykdomos vidinės ir išorinės politikos darėsi vis sunkiau pakeliamos. Dėl nuolatinio įtempto darbo ir visuomeninės veiklos, seko ir jėgos bei gilėjo nesutarimai tarpusavio santykiuose su Danieliumi. Veronika apsisprendė išvykti į Nepriklausomą Lietuvą, į Kauną. „Dirbau sunkų ir labai nedėkingą labdaros darbą nuo 1910 iki 1931 m., nuolatiniai materialiniai sunkumai. LSP Draugijos liginėje – intrigos, nesutarimai. Nutariau viską mesti, nes nervai nebegalėjo išlaikyti, nors mesti liginės, kurią drauge su vyru organizavau,

Marija Alseikaitė-Gimbutienė Bostone (JAV, 1955)

■ Nukelta į 10 p.

Minėdami Mariją Gimbutienę, pagerbkime ir jos tėvus – gydytojus Alseikas

■ Atkelta iš 9 p.

daug metų dirbau, ir išvykti į Kauną, kur manęs nelaukė, buvo didelė mano gyvenimo drama“, – prisimena Veronika.

Danielius Alseika liko Vilniuje ir toliau vadovavo ligoninei, poliklinikai ir draugijai, dirbo įvairių visuomeninių darbų, tobulinosi atlikti rentgeno tyrimus. Deja, įvairūs nesutarimai tarp pačių lietuvių organizacijų ir prastas rentgeno aparatas pakirto jo sveikatą. 1936 m. gegužės 9 d. D. Alseika, sulaukęs vos 55 metų, mirė. Ne be reikalo jo kapą ženklina žodžiai: „Kovojęs dėl Vilniaus krašto ir tikėjęs geresne žmonijos ir lietuvių tautos ateitimi.“ Veronika su vaikais, dėl sudėtingų važiavimo iš Kauno į Vilnių sąlygų, atsisveikinti su vyru nebespėjo. Nors Veronika ir Danielius gyveno atskirai, jų santykiai išliko šilti ir draugiški. Vilniuje jį lankydavo vaikai Vytautas ir Marija, o Veronika su Danieliumi apsikisdavo laiškais.

Atvykusi į Kauną, Veronika nebuvo sutikta išskėstomis rankomis. Pradžia buvo gana sunki. Reikėjo ne tik įsikurti, bet ir iš naujo pradėti gyventi. Ji prisiminė: „Pirmiausia kreipiausi į prof. Avižonį, kuris dirbo universiteto klinikoje. Prašiau priimama į ambulatoriją; stažas mudviejų buvo vienodas. Gavau labai nemalonų atsakymą. Prof. Petras Avižonis atskakė, kad mudu negalime dirbti drauge: „Jūs arba aš.“ Negalėjau suprasti, kodėl prof. Avižonis manęs bijojo. Turbūt buvo daug girdėjęs apie mano darbą Vilniuje, nes Kauną pasiekdavo geri atsiliepimai apie mūsų kliniką. Netrukus gavau darbą Kauno ligonių kasoje. Galėjau išlaikyti ir mokinti vaikus.“ (Daktarės Veronikos Alseikienės prisiminimai ir laišakai, p. 110)

Kaune Veronika Alseikienė atidarė savo

akių ligų kabinetą ir pasitraukė iš aktyvios visuomeninės veiklos. Ji dalyvavo tik akių ligų gydytojų suvažiavime, tačiau niekada neatsisakė konsultuoti ir gydyti našlaičių, vaikų namų globotinių. Publikacijų ar pasisakymų net profesiniais klausimais iš to laikotarpio neteko aptikti. Net atostogų metu, vasarą leisdamas Palangoje ar Birštone, dalį laiko skirdavo ligoniams priimti. Apie tai byloja skelbimai spaudoje ir vizitinės kortelės.

1943 m., išėjusi į pensiją, ji toliau dirbo privačiai. 1944 m. abu vaikai – dukra Marija su vyru ir maža dukrele ir sūnus Vytautas, pasitraukė į Vakarų. Tylos periodas truko iki šešto dešimtmečio vidurio. Susirašinėjimas su pasitraukusiais abiem vaikais atsinaujino tik apie 1957-uosius. Iki tol žinios vieniems apie kitus buvo perduodamos slaptai, užšifruotos, neoficialiai. Kaip rašo Veronika, nuo 1954 m. ji pradeda intensyviai ir tikslingai rinkti, pirkti įvairius liaudies meno dirbinius: statulėles, juostas, gintaro dirbinius, gražius natūralius gintaro gabalus, tautinius rūbus ir įvairius kitokius daiktus, dominusius dukrą Mariją. Mamos siunčiamos knygos, liaudies meistrų skulptūrėlės, įvairiausi gintaro darbai buvo išradingai panaudoti, rengiant lietuvių liaudies parodas Amerikoje 1958 ir 1966 m., kurios turėjo didelį pasisekimą ir kėlė Marijos prestižą. Ir tai dėka motinos Veronikos nuolatinio rūpesčio – surinkti ir nusiųsti dukrai kuo įvairesnių darbų jos parodoms.

Marija, nors ir būdama labai užimta, iš visų pasaulio kampelių, kur tik būdavo, rašė laiškus mamai. Pasakojo, ką veikia, kur vykdo kasinėjimus, kokią knygą rašo, nepamiršdavo vienu kitu žodeliu parašyti ir apie bendrus pažįstamus, pasidžiaugti dukromis ir jų draugais, vėliau anūkėmis ir perduoti

Veronika Alseikienė su Vilniuje apsilankiusia dukra Marija Gimbutiene ant Gedimino kalno (1960)

linkėjimus visiems artimiesiems Lietuvoje.

Alseikų sūnus Vytautas, baigęs teisės mokslus Vytauto Didžiojo universitete, dirbo daugiausia žurnalistinį darbą, domėjosi kinu. Jis buvo žurnalo „Kino naujienos“ leidėjas ir redaktorius (1931–1932 m.), 1934–1935 m. žurnalo „Kinas“ redaktorius. Tai buvo pirmieji bandymai viešai kalbėti apie kino meną. Kaip ir jo sesuo Marija, pasitraukė į Vokietiją, o vėliau – į Ameriką ir čia dirbo vertėjo, žurnalisto ir kitokius darbus, daugiausia lietuvių bendruomenės reikalais. Po motinos mirties, 1972 m., jis grįžo į Lietuvą, apsigyveno Kaune, vėliau persikraustė į Vilnių. Kruopščiai sekė sesers Marijos veiklą, rinko medžiagą apie ją ir tėvus. Vytautas pirmasis parengė pluoštą mamos prisiminimų, kuriuos išspausdino savaitraštyje „Šiaurės Atėnai“ (2001 m. lapkričio 17 d.). Veronikos Alseikienės prisiminimų išlikę keli variantai, kurių vienas yra saugomas Lietuvos literatūros ir meno archyve. Jų pagrindu parengta knyga „Daktarės Veronikos Alseikienės prisiminimai ir laišakai“.

Veronika Alseikienė visą savo gyvenimą artimai bendravo su seserimi Julyte Biliūnienė-Matjošaitiene, broliais – profesoriumi Augustinu ir jo šeima ir Betygalos klebonu Pranu Janulaičiu. Susilaukė keturių anūkių. Su dukra Marija, po ilgos nesimatymo pertraukos, susitiko tik 1960 m., kai ši atvyko į XXV Orientalistikos kongresą Maskvoje ir trims dienoms atskrido į Vilnių.

Veronikai pasisekė išgirsti dukros Marijos skaitomas paskaitas Vilniaus universitete 1968 m., kai jai oficialiai buvo leista jas skaityti. Paskutinį kartą motina su dukra pasimatė Kaune 1971 m., kai Veronika Alseikienė jau labai sunkiai sirgo. Dukra suprato, kad tai – paskutinis jų pasimatymas. Koks stiprus buvo mamos ir dukros ryšys, liudija kelios Marijos laiško eilutės mamai: „...ir tai, kad man viskas sekėsi, įvyko ir dėl to, kad nešiojau gintarus, mat juose glūdi ir Tavo gyvybės bei meilės jėga, kuri mane visur lydi ir stiprina.“ (Daktarės Veronikos Alseikienės prisiminimai ir laišakai, p. 317).

Mirė Veronika Alseikienė 1971 m. rugsėjo 26 d., sulaukusi 88 metų, po sunkios ir ilgos ligos. Palaidota Kaune, Petrašiūnų kapinėse. Marija Alseikaitė-Gimbutienė mirė 1994 m. vasario 2 d. Los Andžele. Tų pačių metų gegužės 8 d. perlaidota šalia mylimos mamos.

Tekstas parengtas pagal Vytauto Alseikos publikaciją „Kūno pacientai ir dvasios draugai“ (Šiaurės Atėnai, 2001, Nr. 43), Kornelijos Jankauskaitės sudarytas knygas: „Daktarės Veronikos Alseikienės prisiminimai ir laišakai“ (2010, Vilnius), „Marija Gimbutienė... iš laišku ir prisiminimų“ (2005, Vilnius), Julijos Janulaitytės-Biliūnienės-Matjošaitienės „Laiško prasmės“ (2004, Vilnius) ir kt.

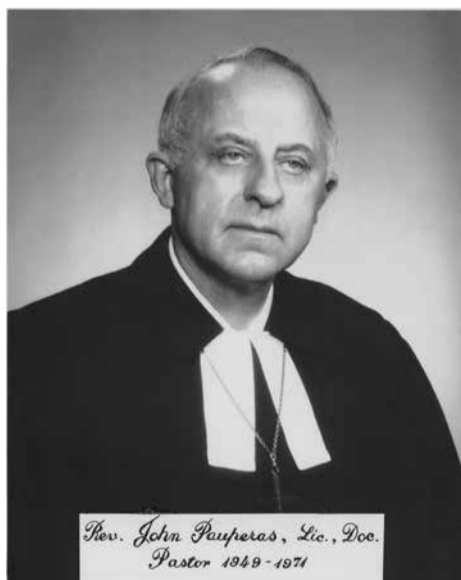
Pirmasis išeivijos evangelikų liuteronų bažnyčios vadovas kun. lic. Jonas Pauperas

Kęstutis Pulokas

Prieš penkiasdešimt metų, 1971 m. gegužės 22 d., Čikagoje (JAV) mirė Jonas Pauperas, evangelikų liuteronų kunigas, spaudos bendradarbis, dėstytojas, visuomenės veikėjas, pirmasis išeivijos Lietuvių evangelikų liuteronų bažnyčios senjoras.

Jonas Pauperas (Janis Paupers) gimė 1905 m. gegužės 10 d. Plikių parapijos Sėlinų kaime (Klaipėdos aps.) ūkininkų surinkimininkų Jono ir Anės (g. Füllhaase) Pauperų šeimoje. Nuo mažens jį traukė knygos. Lankė kunigo dr. Viliaus Gaigalaičio Klaipėdoje organizuotus kursus. 1927 m. baigęs lietuvišką Klaipėdos gimnaziją (1930 m. jai buvo suteiktas Vytauto Didžiojo vardas), pradėjo studijuoti Lietuvos universiteto Evangelikų teologijos fakultete Kaune.

Dar studijuodamas, 1929 m. birželio 23 d. Jurbarko buvo išventintas kunigu ir apie dvejus metus tarnavo Jurbarko ir Žvyrių (Skirsnemunės) evangelikų liuteronų parapijose. Čia susipažino su būsimąja žmona jurbarkiške studente Marija Smetoniūte (1911–2000). Šeima susilaukė trijų sūnų – Viktoro, Martyno ir Jono.

Kun. Jonas Pauperas, 1949–1971 m. tarnavęs išeivijos Ziono evangelikų liuteronų parapijoje

1931 m. birželio 9 d. baigęs Vytauto Didžiojo universitetą (VDU) (diplominio darbo tema – „Vydūno etika“), kunigas J. Pauperas tęsė sisteminę teologijos studijas Šveicarijoje, Bazelio universitete, kuriame

1933 m. apgynė teologijos licenciatą. 1933–1936 m. buvo VDU Evangelikų teologijos fakulteto Sisteminės teologijos katedros vedėjas, privatdocentas.

Nuo studijų laikų aktyviai bendradarbiavo spaudoje, kurį laiką buvo Klaipėdoje leistų laikraščių „Pagalba“ ir „Ziono balsas“ redaktorius. Į lietuvių kalbą pirmasis išvertė „Augsburgo išpažinimą“ (1934 m. išspausdinta Kaune). 1935 m. parengė spaudai M. Liuterio „Mažąjį katekizmą“. Pagal publikacijų skaičių 1935 m. buvo antras iš 130 VDU dėstytojų.

1935–1940 m. J. Pauperas buvo Lietuvos Respublikos švietimo ministerijos patarėjas evangelikų bažnyčių reikalams, dalyvavo įvairių kultūros ir socialinių organizacijų veikloje. Nuo 1936 m. tarnavo Kauno evangelikų liuteronų parapijos lietuviškosios dalies kunigu administratoriumi. Sekmadienio pamaldose jo sakomi pamokslai būdavo transliuojami per Kauno radiofoną. 1936 m. spalio 5 d. Kaune įsteigus Lietuvos evangelikų sąjungą, kunigas J. Pauperas išrinktas jos valdybos nariu. Kartu su evangelikų reformatų kunigu Adomu Šernu ir kitais rengė bendrą „Evangelikų giesmyną su maldomis“ (išleistas 1942 m. Kaune).

Lietuvą okupavus sovietams, 1940 m. kunigas J. Pauperas buvo suimtas. 1941 m. pradžioje pasitraukė į Vokietiją ir kurį laiką gyveno Berlyne. Tuoj po karo sulaukė Jenos universiteto kvietimo dėstyti sisteminę teologiją, tačiau 1945 m. rugpjūtį Tiuringijai atsidūrus sovietų valdžioje, šio pasiūlymo teko atsisakyti. J. Pauperas su šeima pasitraukė į Bavariją, gyveno pabėgėlių stovyklose. Čia 1945–1948 m. aptarnavo lietuvių evangelikus, aktyviai bendradarbiavo perkeltiesiems asmenims skirtoje spaudoje, 1945–1946 m. buvo Miunchene Lohengrino stovykloje penkiomis kalbomis leisto informacinio biuletenio vyr. redaktorius. Drauge su kitais parengė lietuviams evangelikams skirtą giesmyną – dviejų dalių 300 giesmių ir maldų rinkinį „Evangelikų giesmynas su maldomis“, kuris 1948 m. pavasarį išspausdintas Kaselyje.

1946 m. gegužės 30 d. Hanau stovykloje surengtame pirmajame bendrame lietuvių evangelikų liuteronų ir evangelikų reformatų suvažiavime, suformavus laikinąją lietuvių evangelikų Vyriausiąją bažnyčios tarybą, kunigas J. Pauperas buvo išrinktas jos vicepirmininku. 1946 m. lapkričio 9–10

■ Nukelta į 11 p.

Pirmasis išeivijos evangelikų liuteronų bažnyčios vadovas kun. lic. Jonas Pauperas

■ Atkelta iš 10 p.

d. Lebenštete (vok. *Lebenstedt*) sušauktas pirmasis lietuvių evangelikų tremties Sinodas išrinko Vyriausiąją bažnyčios tarybą, kurios pirmininku vėl tapo prof. dr. Otonas Stanaitis (1905–1997), o kun. lic. Jonas Pauperas išrinktas Lietuvių evangelikų bažnyčios senjoru. Šias pareigas jis ėjo iki išvykimo į JAV 1948 m. balandį.

1948 m. balandžio 29 d. kunigas J. Pauperas su šeima atvyko į JAV. Iš pradžių jie apsistojo Niujorke, bet netrukus persikraustė į Čikagą. Čia kurį laiką jam teko dirbti fabrike. 1949 m. gruodį kunigas J. Pauperas buvo įvestas Ziono lietuvių evangelikų liuteronų parapijos klebonu. Dar 1910 m. gruodžio 4 d. įsteigta „Ziono Lietuviška Evangeliška Liuteriška Parapija – Nepermainyto Augsburgio Išpažinimo“ šiandien yra seniausia veikianti lietuviška parapija visoje Šiaurės Amerikoje. Nuo 2002 m. parapijos klebonu tarnauja kun. dr. Valdas Aušra, 2006–2008 m. laikinai ėjęs išeivijos Lietuvių evangelikų liuteronų bažnyčios vyskupo pareigas.

Čikagoje kunigas J. Pauperas aktyviai organizavo išeivių šalpos darbą, kartu su parapija padėjo pasitraukusiems iš sovietų okupuotos Lietuvos persikelti iš Vokietijos į JAV. Negailėdamas laiko ir jėgų, jis nuširdžiai padėjo įvairių tikybų lietuviams ir Lietuvos vokiečiams susirasti būstą ir darbą Čikagoje bei jos apylinkėse.

1954 m. rugpjūčio 21–22 d. Toronte įvykusiame steigiamajame JAV ir Kanados lietuvių evangelikų liuteronų Sinode, siekiamame išlaikyti Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios tęstinumą, kunigas J. Pauperas buvo išrinktas valdybos nariu. Tarnaudamas Ziono parapijoje, kurioje pamaldas laikė lietuvių, vokiečių ir anglų kalbomis, retkarčiais aplankydamas ir kitų miestų lietuvius evangelikus, jis parengė naują išeivijos Evangelikų giesmyno leidimą (1957 m.), buvo Čikagos lietuvių evangelikų tarybos narys, bendradarbiavo verčiant į lietuvių kalbą Bibliją, gausiai rašė išeivijos spaudoje, buvo lietuvių Akademinio skautų sąjungos evangelikų liuteronų dvasinis vadovas, aktyviai dalyvavo Bendrojo Amerikos lietuvių fondo (BALF) ir kitoje išeivijos veikloje.

Sulaukęs vos šešiasdešimt šešerių, kunigas Jonas Pauperas netikėtai mirė 1971 m. gegužės 22 d. Po atsisveikinimo Ziono lietuvių evangelikų liuteronų bažnyčioje, dalyvaujant dvylikai kunigų, gegužės 26 d. iškilmingai palaidotas Ziono parapijos Betanijos kapinėse. Jo atminimui pagerbti buvo įsteigtas fondas, kuriam parėmus, 1973 m. kunigo Jono Paupero pamokslų rinkinį „Dievo žodžio tarnyboje“ su kompozitoriaus Vlado Jakubėno (1904–1976), 1949–1967 m. Ziono parapijoje tarnavusio vargonininku, įžangos žodžiu spaudai parengė kunigo našlė Marija L. Pauperienė, daugelį metų

Estijos evangelikų liuteronų vyskupo dr. Hugo Bernharo Rahamagi apsilankymas Kaune 1938 m. gegužės 7 d. Sėdi (iš kairės): LELB Konsistorijos viceprezidentas kun. Adomas Gelžinius, Konsistorijos prezidentas Kristupas Gudaitis, Estijos vyskupas dr. H. B. Rahamagi, Lietuvos evangelikų reformatų kolegijos generalinis superintendantas kun. prof. dr. Povilas Jakubėnas, LELB vokiečių sinodo senjoras, probstas Paulius Tittelbachas. Stovi iš kairės: LELB Konsistorijos sekretorius R. Kopas, Konsistorijos reikalų vedėjas Albertas Juozuvaitis, dr. Otonas Stanaitis, doc. lic. kun. Jonas Pauperas, dr. Martynas Yčas ir Konsistorijos prokuroras Karolis Žalkauskas.

Nuotrauka iš „Lietuvos evangelikų kelio“, 1938.05.22, Nr. 21 (160), p. 111

vadovavusi Ziono parapijos lietuviškai ir vokiškai sekmadieninėms mokyklėlėms, šeštadieninei lietuvių kalbos mokyklai, 1953 m. sausio 25 d. subūrusi iki šiol gyvuojančią parapijos moterų „Rūtos“ draugiją. Į išeivijos bažnyčios gyvenimą aktyviai įsitraukė ir visi trys kunigo Jono ir Marijos Pauperų sūnūs su šeimomis.

Rašytinį kunigo Jono Paupero palikimą, be jau minėtų darbų, sudaro šie svarbiausi veikalai: „Asketizmo prasmė katalikybėje ir protestantizme“ (vokiečių k., 1933), „Regimoji ir neregimoji bažnyčia“ (1934), „M. Liuteris ir P. Melanchtonas“ (1948), „Reformacijos veikėjai ir jų įtaka Lietuvoje“ (1955).

PARODOS

Prie Zapyškio bažnyčios – Laikinosios sostinės istorinių nuotraukų paroda

Dr. Leonas Milčius

Ilgus šimtmečius mena Zapyškio Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia, pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose paminėta dar 1562 metais. Jos istorija – didi ir skaudi, kaip ir visos Lietuvos pastarųjų amžių istorija. Bažnyčiai daug žalos padarė ir Nemuno potvynių ledai. Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę, šventovė prikelta naujam gyvenimui. 2020 metais baigus ir aplinkos tvarkymo darbus, istorinė vieta prie Nemuno tapo stipriu traukos tašku ne tik Kauno apylinkių, bet ir visos Lietuvos gyventojams. Dabar čia švenčiamos ne tik Joninės, bet valstybinės šventės, vyksta respublikinė aitvarų šventė, rengiami koncertai ir parodos.

Gražus ir naujasis sumanymas – rengti nuotraukų parodas ne tik bažnyčios viduje, bet ir po atviru dangumi. Ką tik džiaugėmės fotografės Gabijos M. Vainiūtės nuotraukų paroda „Karantino langai“. Labai didelį įspūdį palieka ir nauja, Kauno apskrities viešosios bibliotekos Kultūros projektų vadovės Rimantės Tamoliūnienės iniciatyva surengta paroda „Iš Laikinosios sostinės valdininkų gyvenimo“, skirta Kaunui, kaip Laikinosios sostinės, šimtmečiui paminėti. Pacituosiu jos pranešimo, pasitinkančio ir parodos lankytojus, ištraukas: „Tarpukario Lietuvos neįmanoma įsivaizduoti be Kauno, kaip Laikinosios sostinės, realijų. Jos fenomenas neatsiejamas nuo politinio, ekonominio ir kultūrinio proveržio bei stipraus kaunie-

Balio Balandos gyvenimui skirta paroda prie Zapyškio bažnyčios

čių tapatybės jausmo. Laikinosios sostinės šimtmetis – puiki proga pažvelgti į miesto „aukso amžių“ iš laiko perspektyvos.“

Ši paroda – viena iš projekto „Laikinoji sostinė: nepraeinanti praeitis“ dalių, amžininkų akimis perteiktas pasakojimas. Parodos lankytojas tarsi tampa tikrų įvykių stebėtoju, į Laikinąją sostinę žvelgiančiu dabarties žmogaus akimis. Ypatingu raktu, atrakanančiu tarpukario kauniečių namų duris, tapo ekonomisto, Žemės banko darbuotojo Balio Balandos archyvas, saugomas Kauno apskrities viešojoje bibliotekoje. Studijos Vytauto Didžiojo universiteto Teisių ir ekonomijos fakultete, tarnautojo karjera, visuomeninė veikla, laisvalaikio pomėgiai,

santuoka ir namai Žaliakalnyje – tai ne tik keli būdingi inteligento biografijos faktai, bet ir Laikinosios sostinės gyvenimo atspindys. Pirmuoju asmeniu pasakojamus svarbius Balio Balandos gyvenimo įvykius papildė autentiški dokumentai: nuotraukos, laiškai, įvairūs pažymėjimai, kvietimai, bilietai ir kt. Taip rekonstruojamos to laikotarpio asmeninės ir visuomeninės būties detalės, kuriamas gyvas įspūdis ir skatinamos šiltesnės emocijos. Parodos rengėjai dėkoja Balio Balandos artimiesiems ir giminaičiams, leidusiems viešinti šeimos archyvo medžiagą, taip pat tiems, kurie papildė parodą nuotraukomis iš savo asmeninių rinkinių.

Tikriausiai daugeliui parodos lankytojų

buvusio Žemės ūkio banko darbuotojo Balio Balandos asmenybė iki šiol nebuvo žinoma. Ir kaip mažam vandens lašelyje gali atsispindėti dangus ir skleisti vandenynas, taip ir vieno žmogaus gyvenime, jo išlikusiuose vaizduose gali atsiskleisti to meto žmonių, miesto, netgi valstybės gyvenimas, svarbiausi įvykiai. Skaitant aprašymus po nuotraukomis, žiūrint išlikusių dokumentų kopijas, iš praeities išskyla gražus, tautiško ir patriotiško Kauno inteligentijos gyvenimo kontūrai. Prie šio istorinio paminklo ir gražiai sutvarkytos jo aplinkos žmonės gali pajusti tautiško gyvenimo šaknis. Nuotraukų standai skirti skirtingoms temoms. Žinoma, vienos parodos nuotraukos negali visko perteikti ir atspindėti, tačiau gali paskatinti labiau domėtis ir gerbti savo praeitį, tada gyvenusius, dirbusius ir valstybę kūrusius žmones.

Labai gerai, kad Balio Balandos archyvas buvo perduotas Kauno miesto bibliotekai ir joje išliko, o Rimantė Tamoliūnienė ėmėsi tokio sunkaus darbo jį išskirti, susisteminti, papildyti išlikusių gyvų artimųjų prisiminimais, nuotraukomis ir tai parodyti mums neįprastoje vietoje, neįprasta forma. Nors ši paroda po atviru dangumi ir nebus rodoma ilgai, manau, kad jai bus rasta kita vieta. Zapyškyje, prie Nemuno, prie senosios gotikinės bažnyčios, panašią parodą ketinama surengti ir daugiau. Gražu, kad prie atgimusių šventovių, reikšmingų istorinių paminklų formuojasi ir naujos kultūrinės tradicijos.

PARODOS

Seimo kieme – trėmimų tragediją įamžinusios skulptūros

Nuo birželio 14 d. Seimo rūmų Didžiajame kieme Seimo nario Vytauto Juozapaičio iniciatyva eksponuojama paroda „Šeima – 1941 m. birželis“, skirta Lietuvos gyventojų trėmimų 80-mečio paminėjimui. Joje – dvi skulptūros: „Šeima – 1941 birželis“ ir „Šeima, 1991-ųjų sugrįžimas“. „Abi skulptūros pirmą kartą eksponuojamos viena greta kitos – tuo leisdamas patirti netekties ir sugrįžimo vilties jausmą“, – komentuoja parodos autorius skulptorius Leonas Pivoriūnas.

1941 m. birželio 14 d. naktį prasidėjo pirmieji trėmimai. Iki 1952 m. į Kazachijos, Komijos, Krasnojarsko, Magadano lagerius

iš Lietuvos buvo išvežta 172 500 Lietuvos piliečių. Trėmimai sugriovė daugelio Lietuvos gyventojų likimus: išskyrė šeimas, sužlugdė svajones. Skulptūra „Šeima – 1941 m. birželis“ skirta šiems kraupiems įvykiams atminti. „Skulptūra sukurta 1987 metais. Jos tikslas – priminti apie nutikusią nelaimę, sleisti mintį apie kraupių įvykių pasekmes“, – pasakoja autorius.

Antroji skulptūra „Šeima, 1991-ųjų sugrįžimas“ – tai tremties įvykių, pakeitusių šeimų likimus, atspindys. „Į Lietuvą sugrįžo tik jaunoji karta, be tėvų. Kompozicijoje likęs kiautas, anksčiau vienijęs visą šeimą, dabar jau tuščias... Tėvai atgulė amžinojo

Leono Pivoriūno skulptūros Seimo rūmų kieme

poilsio Sibiro platybėse. Skulptūra sukurta 1991 m.“, – sako skulptorius L. Pivoriūnas. Skulptūros bus eksponuojamos iki liepos

12 d. Darbo dienomis Didysis kiemas visuomenei atvertas 17–20 val., o savaitgaliais ir švenčių dienomis – 11–20 val. Įėjimas laisvas

Tragiškų 1941 metų atspindžiai dokumentuose

Iki birželio 29 d. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos fojė veikia paroda „Tragiškų 1941 metų atspindžiai dokumentuose: skiriama Lietuvos gyventojams – totalitarinių režimų aukoms“. Joje pristatomi bibliotekoje saugomi dokumentai, liudijantys apie tų metų represijas sovietinėje Lietuvoje, Birželio sukilimą, Laikinosios Vyriausybės ir lietuvių savivaldos, Vilniaus miesto ir srities piliečių komiteto veiklą, Holokaustą ir žydų tautybės žmonių gelbėjimą, Lietuvos mokslų akademijos istoriją. Bibliotekoje saugomas dokumentinis paveldas yra įvairių ideologinių krypčių,

Magdalena Avietėnaitė (1892–1984), diplomatė, VU anglų kalbos dėstytoja. Sovietai ištrėmė jos seserį Izabelę su vyru Valentinu Gustainiu ir dviem mažamečiais vaikais. Bendradarbiavo antinaciniame LAF leistame laikraštyje „Į laisvę“. Kaunas, 1938 m. LMAVB RSS Fg.1204.

todėl temos sudarytos laikantis ideologinio neutralumo.

Praėję 80 metų atitolino mus nuo itin tragiško Lietuvos gyventojams laikmečio, tačiau visuomenės atmintyje išliko daug prisiminimų. Totalitariniai režimai – tiek sovietinis, tiek nacistinis – vykdė Lietuvos gyventojų genocidą, todėl krašte kilo stipri antisovietinė, o vėliau – ir antinacinė rezistencija. Apie tai ir pasakoja ši paroda. Ją parengė bibliotekos Rankraščių skyriaus mokslo darbuotoja Rasa Sperskienė. Informaciją pateikė Eglė Stasiukaitytė

Rapolas Skipitis (1887–1976), advokatas, buvęs vidaus reikalų ministras. Sovietai ištrėmė žmoną ir dvi dukras. Vienas iš LAF steigėjų, buvo numatytas Laikinosios Vyriausybės užsienio reikalų ministru, bet naciai jo iš Berlyno, kaip ir K. Škirpos, neišleido. Kaunas, 1935 m. LMAVB RSS Fg.1-229/1.

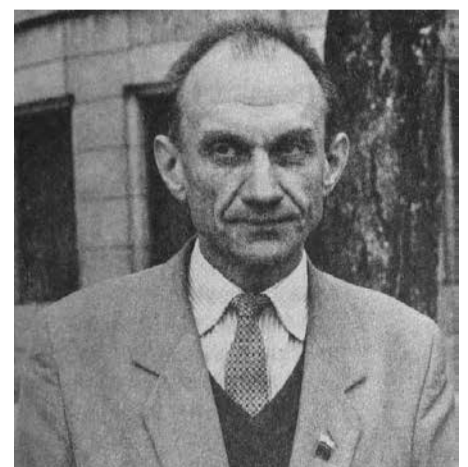
UŽUOJAUTOS

Mirus tremtinei Salomėjai Rinkūnaitei-Miciūnienei (1937 02 08 – 2021 06 07), sunkią netekties valandą reiškiamo nuoširdžių užuojautą šeimos nariams ir artimiesiems. Tegul Salomėjos pilietiško, patriotiško, tautiško idėjos ir darbai visada išlieka mūsų atmintyje.

1948 m. Salomėja, būdama vienuolikos metų, kartu su tėvais ir seserimis: Aldona, Albina ir Laima, buvo ištremta į Sibirą (Krasnojarsko kraštą, Nižnij Ingašą). Jos gyvenimo pavyzdys tarsi atsispindi ir jos šeimos šūkyje: VILTIS, TIKĖJIMAS, STIPRYBĖ. Dr. Raimundas Kaminskas

Mirus buvusiam Kauno radijo matavimų technikos mokslinio tyrimo instituto darbuotojui, buv. Kauno miesto savivaldybės tarybos nariui (1990–1995), Lietuvos Sąjūdžio nariui, inžinieriui Petru Algimantui Marcinkevičiui (1940–2021), sunkią netekties valandą reiškiamo nuoširdžių užuojautą šeimos nariams, artimiesiems ir bendražygiams. Tegul Petro pilietinės, patriotinės ir kūrybinės idėjos, vertybės ir geri darbai visada išlieka mūsų atmintyje. Lietuvos Sąjūdžio Kauno taryba ir Kovo 11-osios gatvės bendrija

Lietuvos mokslininkų laikraščio projektui „Akademinės bendruomenės telkimas gerovės valstybei kurti, akademinės ir plačiosios visuomenės sanglaudai stiprinti“ vykdyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2021 metams skyrė 6,5 tūkst. eurų. „Mokslo Lietuvos“ redakcija

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizaineris Vilius Zaveckas

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Raimundas Dužinskas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vygintas Gontis, Nelė Jurkėnaitė, Regina Kvašytė, Milena Medineckienė, Andrius Pukas, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Janina Valančiūtė, Raimundas Kaminskas, Algirdas Mikas Žemaitaitis
Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius
El. paštas mokslolietuva@gmail.com
Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt
Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei nei visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169
Spausdino
UAB „Petro ofsetas“
Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius
Tiražas 500 egz.